

**Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Programı**

BURDUR YÖRESİ HALK OYUNLARININ İNCELENMESİ

Nurgül MIHLADIZ

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN**

Yüksek Lisans Tezi

Burdur, 2015

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Programı

BURDUR YÖRESİ HALK OYUNLARININ İNCELENMESİ

Nurgül MIHLADIZ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN

Bu araştırma Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından 0227-YL-14 proje numarası ile desteklenmiştir.

Yüksek Lisans Tezi

Burdur, 2015

 MAKÜ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ	YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU
---	--------------------------------------

M.A.K.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 08.01.2015 tarih ve 2015-91/15 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 21.01.2015 tarihinde tez savunma sınavı yapılan. Nurgül MIHLADIZ.'ın "Burdur Yöresi Halk Oyunlarının İncelenmesi" konulu tez çalışması Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği. Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE (TEZ DANIŞMANI) : Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN

ÜYE : Doç. Dr. Salih CEYLAN

ÜYE : Yrd. Doç. Dr. Emrah ATAY

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA / MÜHÜR

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

21.01.2015

Nurgül Mıhladı

ÖZET

“Burdur Yöresi Halk Oyunlarının İncelenmesi”

Nurgül Mihladız

“Burdur Yöresi Halk Oyunlarının İncelenmesi” başlıklı çalışmamızda amaç; oyun, müzik ve kıyafetleriyle oynanan Burdur halk oyunlarının incelenerek, gelecek kuşaklara Burdur halkoyunlarıyla ilgili doğru bir miras aktarmaktır. Çalışmamız bir kültür çalışmasıdır. Kültürün temel yapılarından birisi folklordur.

Çalışmamızda “Gabardıç”, “Teke Zortlatması” ve “zeybek” gibi halk oyunlarının özelliklerini (müzik, oyun, kıyafet) belirlemek için tarama araştırması yapılmıştır. Alan uzmanları ve kaynak kişilerle görüşme tekniği uygulanmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen görsel ve işitsel veriler, video, fotoğraf ve ses dosyası olarak dijital ortama aktarılmıştır. Araştırmamızın evreni Teke Yöresi kültür özelliklerini taşıyan Burdur ilidir. Araştırmamızın örneklemini ise Burdur yöresinde oynanan en belirgin halk oyunlarıdır. Bu oyunlarda kullanılan kıyafetlerin, kullanılan müzik ve oyunların tespiti ve tasnifinin yapılarak, mevcut verilerin güncellenmesi yoluna gidilmiştir.

Burdur da halkoyunları denilince akla gelen oyunlar şunlardır; Bu oyunlar verilerin, yaşanmışlıkların doğanın ve insanın gösterisidir. Alyazma Zeybeği, Serenler Zeybeği, Avşar Zeybeği, Gabardıç, Kadın Zeybeği, Top Şeker, Sürütmeli Kadın Oyunu, Çek Deveci, Kırık Oyun ve Teke Zortlatması çeşitleridir.

Sonuç olarak “Burdur Yöresi Halk Oyunlarının İncelenmesi” başlıklı çalışmamız bize göstermiştir ki bu konuda akademik çalışmalar için Teke Yöresi bakir bir alandır. Bu ve benzeri konular tarihsel, ekonomik, sosyal ve siyasal değişimlere göre halk oyunlarındaki değişimin yönü ve biçimi kayıt altına alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Burdur, Yöre, Halk Oyunları

ABSTRACT

"Investigation of Burdur Region FolkDancing"

Nurgül Mıhladı

The aim for the research which is called "Investigation of Burdur Region Folk Dancing" by searching the dancing related to Burdur District, which is danced with special music and clothes is a kind of heritage should be handed down to the next generation. Our study is cultural. Culture is one of the basic key Stone of folklore.

In our study, some dances such as "Gabaardıç", "Teke Zortlatması" and "zeybek" are called folk dances and their specialists like music,play and clothes are studied thoroughly. In this search, the techniques of master of sphere and resource people were carried out.

Visual and audial knowledges from the study were transferred into digital context as video, photos and voice files.

The main sphere of this study is Teke district which reflects the cultural specialist of Burdur province. The examples of our study are folk dances played specifically in Burdur province. In these folk dances, clothes, musics and plays used for dancing were detected and studied so as to update. When you think about Burdur, the dances which come to mind are identified. These dances are the signs of background knowledges, the nature and people who live in. Alyazma Zeybeği, Serenler Zeybeği, Avşar Zeybeği, Gabardıç, Kadın Zeybeği, Top Şeker, Sürütmeli Kadın Oyunu, Çek Deveci, Kırık Oyun and Teke Zortlatması are the examples of folk dancing played in Burdur province.

Consequently, our study called "Investigation of Burdur Region Folk Dancing" shows to us that Teke district is a fertile land so as to search academically for the study. The events such as the kind and changes of folk dancing should be recorded according to their changes of historical, economy, socially and politically.

Keywords: Burdur, Investigation, Folk Dances

TEŞEKKÜR

Araştırmam ve tezimi yazdığım süre içerisinde değerli bilgi, fikir, yönlendirme ve manevi desteğiyle çalışmama katkı sağlayan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mehmet Şahin'e teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisansa başladığım andan itibaren ve çalışmam esnasında literatür taraması, müzik ve fikir kısmında yardımlarını esirgemeyen Öğr. Gör. Gökhan Çağırğan'a teşekkür ederim.

Çalışmamda kullandığım fotoğraflar için özellikle Mert Nalbant'a ve Atilla Özkan'a ayrıca fotoğraf çekimi sırasında zamanlarını ve emeklerini esirgemeyen İbrahim Öneç, Dilara Fidan Gülek ve Berkay Çığrı'ya teşekkür ederim.

Yardımları ve bilgileriyle çalışmamı destekleyen Folklor araştırmacısı, halk müziği derleyicisi ve yorumcusu Hamit Çine'ye, mahalli sanatçı, kaval ve sipsi ustası Mehmet Bedel'e, babası Ali Bedel'e ve Aziziye köyü kültür mirasçısı oyuncularına teşekkür ederim.

Çalışmamın en zahmetli kısımlarında zamanlarını ve yardımlarını esirgemeyen BAP Projesi Koordinatörlüğüne teşekkür ederim.

Çalışmamı tamamlama aşamasında maddi ve manevi sonsuz destek ve sevgileriyle yanımda olan babam Murat Mıhladız ve annem Minire Mıhladız'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

	Sayfa No
BİLDİRİM	V
ÖZET	Vi
ABSTRACT	vii
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Cümlesi	3
1.1.1. Alt Problem	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4
BÖLÜM II	5
KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Halk Oyunları Tanımları	5
2.2. Cumhuriyet Dönemi Öncesi ve Sonrasında Giyilen Milli Kıyafetler	6
2.3. Oyunlar	8
2.3.1. Teke Zortlaması	8
2.3.2. Gabardıç (Kaba Ardıç)	10
2.3.3. Zeybek	11

BÖLÜM III	15
YÖNTEM	15
3.1. Araştırma Modeli	15
3.2. Evren-Örneklem	15
3.3. Veri toplama süreci	15
3.4. Verilerin Analizi	15
BÖLÜM IV	16
BULGULAR VE YORUM	16
4.1. Oyunlar	16
4.1.1. Kadın ve Erkek Oyunları	16
4.1.1.1. Teke Zortlatması	16
4.1.1.2. Kırık Oyun	28
4.1.1.3. Gabardıç (Kaba Ardiç)	38
4.1.1.4. Çek Deveci	42
4.1.2. Kadın Oyunları ve Zeybekleri	47
4.1.2.1. Sürütmeli Kadın Oyunu	47
4.1.2.2. Kadın Zeybeği (Zeybek Kırması)	51
4.1.2.3. Top Şeker	54
4.1.3. Erkek Kesinti Zeybekleri (Gurbet Zeybekleri)	58
4.1.3.1. Avşar Zeybeği	58
4.1.3.2. Alyazma Zeybeği	72
4.1.3.3. Serenler Zeybeği	86
4.2. Geleneksel Giyim Kuşam	97
4.2.1. Kadın Kostümü	97
4.2.1.1. Başa Giyilenler	99
4.2.1.1.1. Fes	99
4.2.1.1.2. Oyalı Yazma (Yemeni, Dastar, Tülbent) ..	100

4.2.1.1.3. Çevre	101
4.2.1.1.4. Alınlık (Fes Bağı, Çatki)	102
4.2.1.1.5. Madeni Alınlık	104
4.2.1.1.6. Tepelik	106
4.2.1.1.7. Çenelik.....	107
4.2.1.1.8. Ciya (Tüğ, GelinTuğu)	108
4.2.1.2. Bedene Giyilenler.....	109
4.2.1.2.1. İçlik (İşlik, Köynek, Göynek, İç Göynek).....	109
4.2.1.2.2. Gelin İç Göyneği	110
4.2.1.2.3. Bağırdak (Bartlak, Yakalık, Sıkma).....	11
4.2.1.2.4. Yakalık	112
4.2.1.2.5. İç Don (Top Don)	113
4.2.1.2.6. Şalvar (Bol Don)	114
4.2.1.2.7. Üçetek.....	115
4.2.1.2.8. Yelek.....	117
4.2.1.2.9. Cepken (Kepe)	118
4.2.1.2.10. Dolama Kuşak (Çevre Kuşak,Uçkur).....	120
4.2.1.2.11. Şal Kuşak (Acem Şalı Kuşağı, Kuşak) ..	121
4.2.1.2.13. Arkalaç (Arkalık)	122
4.2.1.2.14. Kolon Kuşak.....	123
4.2.1.2.15. Önecek (Önlük, Peştemal)	124
4.2.1.2.16. Madeni Kemerler ve Madeni Kemer Tokaları	126
4.2.1.3. Aksesuar	128
4.2.1.3.1. Madeni Kolye	128
4.2.1.3.2. Bilezik	129
4.2.1.4. Ayağa Giyilenler	130
4.2.1.4.1. Yün Çorap	130
4.2.1.4.2. Çarık	131
4.2.1.4.3. Yemeni.....	132

4.2.1.4.4. Kundura.....	133
4.2.2. Erkek Kostümü	134
4.2.2.1. Başa Giyilenler	135
4.2.2.1.1. Fes	135
4.2.2.1.2. Poşu (Poçu)	136
4.2.2.2. Bedene Giyilenler.....	137
4.2.2.2.1. Göynek (İç Göynek, Köynek).....	137
4.2.2.2.2. Mintan.....	138
4.2.2.2.3. Damat Göyneği	139
4.2.2.2.4. Çağsır (Çahşır, Çakşır, Menevrek, Şalvar)	140
4.2.2.2.5. Damat Çağsırı	141
4.2.2.2.6. İç Yeleği.....	142
4.2.2.2.7. Kepe (Cepken)	143
4.2.2.2.8. Şal Kuşak (Acem Şalı Kuşağı, Kuşak) ...	146
4.2.2.2.9. Kolon Kuşak	147
4.2.2.3. Aksesuar.....	148
4.2.2.3.1. Palaska	148
4.2.2.3.2. Tabanca, Tüfek, Bıçak ve Kılıç	149
4.2.2.3.3. Köstekli Saat.....	150
4.2.2.4. Ayağa Giyilenler	151
4.2.2.4.1. Yün Çorap	151
4.2.2.4.2. Çarık	152
4.2.2.4.3. Yemeni.....	153
BÖLÜM V	154
SONUÇ VE ÖNERİLER	154
5.1. Sonuç	154
5.2. Öneriler	155
KAYNAKÇA	156
ÖZGEÇMİŞ	159

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf	Sayfa
1. Teke Zortlatması a) Düz adım	17
2. b) Dönme	20
3. c) Kol sallama	21
4. ç) Çökme	26
5. Kırık Oyun a) Düz adım.....	29
6. b) Dönme	34
7. c) Çökme	36
8. Gabardıç a) Gezenneme.....	38
9. b) Düz adım	39
10. c) Dönme.....	40
11. ç) Çökme	41
12. Çek Deveci a) Gezenneme.....	42
13. b) Düz adım	43
14. c) Dönme.....	46
15. ç) Çökme	46
16. Sürütmeli Kadın Oyunu a) Sürütmeli düz adım	47
17. b) Dönme.....	49
18. c) Çökme	50
19. Kadın Zeybeği a) Düz adım	51
20. b) Dönme.....	52
21. c) Çökme	53
22. Top Şeker a) Düz adım	54
23. b) Dönme.....	55
24.c) Çökme.....	57
25. Avşar Zeybeği a) Gezenneme	59
26. b) Giriş adımı	59
27. c) Dönme.....	64
28. ç) Geçiş (ara) adımı	66
29. d) Ayak sallama.....	67
30. e) Tek diz vurma	68

31. f) Çift diz vurma	68
32. g) Atılma	69
33. h) Ayak sallama.....	71
34. Alyazma Zeybeği a) Gezenleme	72
35. b) Giriş adımı	72
36. c) Dönme.....	78
37. ç) Geçiş (ara) adımı	80
38. d) Ayak sallama.....	82
39. e) Tek diz vurma	83
40.f) Çift diz vurma	84
41. g) Deve çöküşü	84
42. h) Ayak sallama.....	85
43. Serenler Zeybeği a) Gezenleme	86
44. b) Giriş adımı	86
45. c) Dönme.....	90
46. ç) Geçiş (ara) adımı	91
47. d) Ayak sallama.....	93
48. e) Tek diz vurma	93
49. f) Çift diz vurma	94
50. g) Atılma.....	95
51. h) Ayak sallama.....	96
52. Kadın Kostümü a) Kadın kostümü ve Yörük çadırı	97
53. b) Fes.....	99
54. c) Oyalı Yazma.....	100
55. ç) Çevre.....	101
56. d) Alınlık	102
57. e) Madeni Alınlık	104
58. f) Tepelik	106
59. g) Çenelik	107
60. h) Ciya.....	108
61. ı) Göynek.....	109
62. i) Gelin İç Göyneği.....	110
63. j) Bağırdak	111

64. k) Yakalılık.....	112
65. l) İç Don (Top Don).....	113
66. m) Şalvar (Bol Don).....	114
67. n) Üçetek.....	115
68. o) Yelek.....	117
69. ö) Cepken.....	118
70. p) Dolama Kuşak (Çevre, Uçkur).....	120
71. r) Şal Kuşak (Acem Şalı).....	121
72. s) Arkalaç.....	122
73. ş) Kolon Kuşak.....	123
74. t) Önecek (Peştamal).....	124
75. u) Madeni Kemer ve Tokalar.....	126
76. ü) Madeni Kolye ve Bilezik.....	128
77. v) Yün Çorap.....	130
78. y) Çarık.....	131
79. z) Yemeni ve Kundura.....	132
80. ErkekKostümü a) Erkek kostümü.....	134
81. b) Fes.....	135
82..c) Poçu (Poşi).....	136
83. ç) Göynek.....	137
84. d) Mintan.....	138
85. e) Damat Göyneği.....	139
86. f) Çağşır (Menevrek).....	140
87.g) Damat Çağşırı.....	141
88. h) Yelek.....	142
89. ı) Cepken (Kepe).....	143
90. j) Şal Kuşak (Acem Şalı).....	146
91. k) Kolon Kuşak.....	147
92. l) Aksesuar.....	148
93. m) Yün Çorap.....	151
94. n) Çarık.....	152
95. o) Yemeni.....	153

BÖLÜM I

Giriş

“Burdur Yöresi Halk Oyunlarının İncelenmesi” başlıklı çalışmamız bir kültür çalışmasıdır. Kültürün temel yapılarından birisi folklordur. Folklor ya da halk bilimi kültürel gelişmede de çok önemli bir yere sahiptir. Halkbilimi değerleri ve örnekleri bir toplumun kültürel yapısını oluşturan temel taşlardır. Ortak yaşamın her safhasında beliren değerlerin incelenmesi halkbiliminin alanına girer. Halkbilimini çağdaş boyutlarda ve bilimsel yöntemlerle benimseyen ulusların kültürel kalkınmalarını kısa zamanda başardıkları görülmüştür. Halkbilimi değerlerini yalnızca geçmişin kalıntıları olarak ele alan ve inceleyen yaklaşım tüm dünyada bırakılmışken, bizdeki çalışmalar daha eskiye dönük sürüp gitmektedir. Halkbiliminin çevresi içinde otantik değerleri ile beraber yaşayan bir olgu olarak ele alan yaklaşım tüm ileri ülkelerde benimsenirken bizim seyirci kalmamız düşünülemez. Çağdaş toplumsal, bilimsel veriler ve yöntemler ile yapılacak halkbilimi çalışmaları bizi kısa zamanda daha ileri noktalara götürebilecektir. Çünkü halkbilimi değerleri açısından tarihten gelen kültür zenginliğimiz ile dünyada önde gelen ülkeler arasında Türkiye de bulunmaktadır (Çeçen, 2010).

Burdur geçmişi bu açıdan son derece zengindir. Burdur yöresi tarihsel süreç içerisinde pek çok uygarlığa köprü olmuş, geniş bir coğrafyaya kurulan ilişkilerle folklorik değerlerin çeşitlenmesine neden olmuştur. Tarihsel açıdan bakıldığında, oyunun insanlık tarihi kadar eski olduğu görülmektedir. Bu konudaki çeşitli görüşlerden biri de, ilk insanların oyun kavramına doğayı taklit ederek ulaştığıdır (Yanık, 2010). İnsanlar, çevrelerinde gördüklerini taklit ederek, yaptıklarını hareketlerle birbirlerine anlatarak, farkında olmadan oyunu yaratmışlardır. Avını avlayan insan, avını nasıl avladığını taklitlerle diğer insanlara anlatmıştır. Bu hareketler, zamanla bilinçli yapılan büyüsel, dinsel törenlere dönüşmüş ve oyun bu aşamada kültürel bir özellik kazanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2009). Fischer'e göre, sanatın doğuşu da doğadaki seslerin ve görüntülerin taklit edilmesinden kaynaklanır (Altınkaş, 2007). İki olguyu ilişkilendiren bir görüş ise Freud'a aittir. Ona göre sanat, çocukluk dönemindeki oyunların bir devamıdır. Böylece kültürün kapsadığı sanatın da kaynağının oyun olduğunu ve sanatın doğuşunda önemli bir rolünün bulunduğunu söylemek mümkündür (Akyıldız, 2000).

Oyun kavramını inceleyen Huizinga'ya göre, her oyun her şeyden önce gönüllü bir eylemdir. Fakat her oyunun kendi kuralları olur ve bu kurallar mutlak olarak emredici ve tartışılmaz niteliktedirler. Bu kurallar ihlal edildiğinde oyun evreni çöker ve oyun diye bir şey ortada kalmaz (Huizinga, 1956). Oyunu biçim açısından kısaca, özgür, kurmaca ve olağan hayatın dışında yer aldığı hissedilen, ama yine de oyuncuyu tamamen özümseme yeteneğine sahip bir eylem olarak tanımlamak mümkündür. Her tür maddi çıkar ve yarardan arınmış bir eylemdir; bu eylem özellikle sınırlandırılmış bir zaman ve mekânda tamamlanmakta, belirli kurallara uygun olarak, düzen içinde cereyan etmekte ve kendilerini gönüllü olarak bir gizemlilik havasıyla çevreleyen veya alışılmış dünyaya yabancı olduklarını kılık değiştirerek vurgulayan topluluk ilişkilerini doğurmaktadır.

Ülkemizin hemen her yöresinde oynanan, birbirine yakın, benzer veya farklı tarzlardaki oyunların bir tarihi temeli vardır. Türklerden önce Anadolu'da yaşayan kültürlerin mirasının kalıntıları da bulunmaktadır. Orta Asya'dan gelip Anadolu'yu yurt tutan Türkmenler, göç yollarında kültürleşme yoluyla kültür alışverişinde bulunarak bunları Anadolu'ya taşımışlardır. Yeni yurt Anadolu'ya tanışılan kültürlerle ve yaylak-kışlak hayatı süren göçebeler arasında etkileşme sürmüştür. Taşınan Orta Asya ve göç yolları kültürü, yeni yurt Anadolu kültürü ve İslami kültür, yüzyıllar boyu süren kültürleşme sürecinde yoğrularak yeni bir Anadolu kültürü oluşturmuştur (Altıntuğ, 2013). Kültürün yaratımındaki en önemli faktörün "halk" olduğunu vurgulayarak, halk şarkıları, halk masalları, danslar, törenler (ritüeller), güzel sanatlar ve el zanaatları gibi düşünsel-sanatsal faaliyetlerin, farklı ulusal gelenekler ve farklı toplumsal pratiklerle şekillenerek halk tarafından meydana getirilmiş olduğunu belirtmektedir.

Halk oyunları, ait olduğu toplumun kültür değerlerini yansıtan, bir olayı, bir sevinci, bir üzüntüyü ifade eden, kaynağı itibarıyla din ve büyü ile ilgili olan, müzikli (halk müziği) olarak tek kişi veya topluluk halinde icra edilen ölçülü ve düzenli hareketlerdir (Eroğlu, Bozkuş, 1988, 2002).

Toplum yapısındaki farklılık, sosyoekonomik etkenler, doğa ve iklim koşulları, halk oyunlarının biçimlerini farklılaştırmış (Terzioğlu ve Karacan Doğan, 1999, 2011). Yüklendiği işlevler de zaman içinde kökenindeki ritüelle ilgili özelliğini kaybederek bu günkü estetik özellik taşıyan biçimlerini almıştır (Ertural ve Güzeloğulları Ertural, 2006).

İşlevsel olarak halk oyunları, biyolojik ve kültürel gereksinmelerin doyumunu sağlamakta ve toplumsal yaşamın bir parçası olarak, bireylerin üretimlerinin toplumsallaşmasıyla oluşmaktadır (Sümbül, 1997).

Bu bilgiler ışığında halk oyunlarının, doğrudan sanatsal ve kültürel özellikleri ile Anadolu'nun önemli bir parçası olduğunu ve toplumun geçmişi ile bugünü arasında köprü oluşturduğunu söylemek mümkündür. Sanat, tarih, sosyoloji, felsefe, spor gibi pek çok alanı ilgilendirmesine rağmen, halk oyunları ile ilgili yapılmış akademik çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir.

1.1. Problem Cümlesi

Teke Yöresi kültür sahasında yer alan Burdur'da oynanan halk oyunlarının özellikleri nelerdir? Burdur Yöresi Halk Oyunlarının incelenmesi, halk oyunlarının gelecek kuşaklara doğru aktarımında ne kadar önemlidir? Oyunların kıyafetleri, müzikleri Burdur ilinin farklı yerlerinde farklı icra biçimlerine olanak tanıyor mu? Kadın ve erkeklerin Burdur oyunlarında benzeşen ve ayrışan yanları nelerdir?

1.1.1. Alt Problem

1. Burdur'da oynanan halk oyunları nelerdir?
2. Bu oyunların tarihsel özellikleri nelerdir?
3. Bu oyunların sosyo-kültürel özellikleri nelerdir?
4. Bu oyunların oynanış özellikleri nelerdir?
5. Bu oyunların müzikal özellikleri nelerdir?
6. Bu oyunlarda kullanılan giyim-kuşam özellikleri nelerdir?

Burdur, coğrafi konumu itibari ile Akdeniz bölgesinin, Antalya bölümünde ve Göller Yöresi'nde yer almaktadır. Burdurun doğu ve güneyinde Antalya, batısında Denizli, güneybatısında Muğla, kuzeyinde Afyon ve kuzeydoğusunda ise Isparta ili bulunmaktadır. 10 ilçesi bulunan ilimizin ilçeleri ise Altınyayla (Dirmil), Ağlasun, Bucak, Çavdır, Çeltikçi, Gölhisar, Karamanlı, Kemer, Tefenni ve Yeşilova'dır. Anadolu'nun 'Türkleşme' sinden sonra Hamid, Teke ve Menteşe Sancakları' nın siyasi sınırları içerisinde gelişen, kökeni konar-göçer Türkmen bozkır kültürü olan bu sosyo-kültürel sistemin adı Teke Yöresi Kültürü'dür. Burdur, Teke Yöresi kültürünün merkezinde yer alır.

1.2. Araştırmanın Amacı

“Burdur Yöresi Halk Oyunlarının İncelenmesi” başlıklı çalışmamızda amaç; oyun, müzik ve kıyafetleriyle oynanan Burdur halk oyunların incelenerek, gelecek kuşaklara Burdur halk oyunları ile ilgili doğru bir miras aktarmaktır. Müzikte dijital gelişmeler, kıyafette yöresel giysilerin teknolojiye feda edilmesi, oyunların koreografi ile çeşitlenmesinin oluşturduğu zıtlıklar bu çalışmanın alt amaçlarındandır.

1.3. Araştırmanın Önemi

“Burdur Yöresi Halk Oyunlarının İncelenmesi” adlı çalışmamız yöremizde halk oyunları çalışmalarına artan ilgi karşısında, bilinen oyunların oyun biçimi, kıyafeti ve müziği konusunda bir saptamada bulunmayı önemser. Bu yapılmaz ise, halk oyunları yozlaşarak bir süre sonra tanınmaz hale gelebilir.

1.4. Varsayımlar

Burdur Yöresi Halk Oyunlarının ilçeden ilçeye farklı uygulamalar içermesi sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Ancak aynı ilçede farklı uygulamalar içermesi halk oyunlarının bozulmasında ilk adımlardır. Halk oyunları çalışmalarında kullanılan müzik, kıyafet ve oyun çalıştırıcının kabiliyetine, ekibin sürekliliğine göre biçim ve içerik değiştirmemelidir.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışmamız Burdur ili ile sınırlıdır. Burdur ilinin Ağlasun, Altınyayla, Bucak, Çavdır, Gölhisar ve Tefenni ilçelerinde oynanan oyunlar incelenmiştir. Bu oyunlar Alyazma Zeybeği, Serenler Zeybeği, Avşar Zeybeği, Gabardıç, Kadın Zeybeği, Top Şeker, Sürütmeli Kadın Oyunu, Çek Deveci, Kırık Oyun ve Teke Zortlatması’dır. Çalışmamız “zeybek”, “Teke Zortlatması” ve “Gabardıç” oyunu ile sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM II

Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde halk oyunlarına ilişkin tanımlar, tarihsel süreç içerisinde kullanılan kıyafetler ve Burdur halk oyunları denilince akla ilk gelen “zeybek”, “Teke Zortlatması”, ve “Gabardıç” oyunları açıklanacaktır.

2.1. Halk Oyunları Tanımları

Halk oyunlarımızın günümüze kadar gelişiminde etken olan olayları iki dönemde incelemek yerinde olacaktır. Birinci dönemi Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın 1900 de yazdığı “Raks” adlı makalesiyle başlatabiliriz. Bu makale günümüzde hala önemini korumaktadır. Selim Sırrı Tarcan'ın çeşitli zeybek figürlerini bir araya getirerek oluşturduğu Tarcan zeybeğini öğrencilere öğretmesi ve sahneye koyması ve daha sonra Atatürk'ün huzurunda 14 Ekim 1925 yılında İzmir Kız Öğretmen Okulu öğrencileriyle oynaması Türk halk oyunları için bir dönüm noktası olmuştur (Çakır, 2001, s.72-74).

Halk oyunlarının kökeni ilk insana kadar uzanır ve büyüye dayanır. Ava çıkmadan önce yapılan toplu dans, topluluğun güven duygusunu artırıyordu. Bu, ona avına karşı üstünlük duygusu veriyordu. Bu ilkel oyunlarda oyuncular ellerini çırparak, ayaklarını yere vurarak bir ahenk buluyordur. İlkel insanların topluluk halinde yaşaması ve kendilerini yöneten bir takım sihirli güçlere tapmaya başlaması ilk dansın doğuşuna neden oldu (Artun, 2008, s.325). Avcılıkla başlayıp, toplayıcılıkla süren ilkel yaşamda halk oyunlarının izleri günümüze kadar bu oyunlarla taşınmıştır.

Halk oyunları, oyun ve estetik ilişkisinin en iyi boyutlarda yansıtan oyun türlerinden bir tanesidir. Estetik, insanların kendilerini ifade etme biçimleriyle birleştiğinde, bunu sağlayıcı öge olarak halk oyunları öne çıkmaktadır (Artun, 2008, s.326).

“Halk oyunları yerleşik, kapalı toplumların ürünüdür. Bölgesel büyük farklılıklar göstermektedir” (Artun, 2008, s.328). “Halk oyunları sosyal yapı içerisinde birey-birey, birey-toplum iletişimine katkıda bulunmaktadır. Geleneksel değerlerin hakim olduğu kapalı toplumlarda, başka öğelerle birlikte iletişim ve eğitim amaçlı kullanılmaktadır. Halk oyunları aracılığıyla çeşitli toplumsal değerler yeni kuşaklara aktarılmaktadır” (Artun, 2008, s.327).

Toplumsal yaşamın değişmez öğeleri olan çeşitli töre ve törenlere katılanlar, coşku, sevinç ve paylaşımları halk oyunları aracılığıyla yansıtmaktadır. Toplumsal yaşamın her döneminde farklı bir biçimde insanların yaşamında yer alan halk oyunları, toplumsal bütünlüğü sağlamada katkıda bulunmaktadır (Artun, 2008, s.326).

Halk oyunlarımızda hayvan motiflerinin işlendiğini görmekteyiz. Hayvan motifinin halk oyunlarımıza dağılımına bakıldığında 53 ilimizde 184 adet hayvan oyununun oynandığı görülmektedir (Artun, 2008, s.333). Burdur ili halk oyunlarından birisi olan "Teke Zortlatması"da bu ifadenin içerisinde yer almaktadır.

Halk oyunları bölge bölge zengin karakterler göstermektedir. Oyunların ezgi, ritim, estetik, kıyafet, mizansen, jest ve mimikleri değişiktir (Artun, 2008, s.334). Burdur halk oyunlarında görülen ritim, aslında kıvraklık ve hızlılık anlamına gelmektedir. Bu iki kavramdan dolayı oyunlarda kendini gösteren sertlik ifadesi, yöre insanının yaşam koşullarına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Burdur yöremizde giyilen kıyafetler ise; bu değişiklikten dolayı çok önemli kültürel izler taşımaktadır.

2.2. Cumhuriyet Dönemi Öncesi ve Sonrasında Giyilen Milli Kıyafetler

Cumhuriyet dönemi öncesinde Burdur'un köylerinde yaşayan kadınlar, bol paça şalvar (don), üçetek entari, göynek (içlik) ve sıkmalı mintan giymişlerdir. Bol donun (şalvarın) paçaları da boldur. Paçalarını dizlere bir bağ (ip, bez parçası, lastik) ile bağlayıp aşağıya doğru sarkıtırlardı. Bel kısmı ise uçkurlanırdı. Gömlekler (içlik, göynek), diz hizasına kadar uzun olup donun üzerine sarkıtılırdı. Bunun üzerine üçetekli uzun bir entari giyilirdi. Üçeteğin altına, yakası açık olduğundan dolayı göğsün açıklığına engel olmak için "sıkma" denilen kolsuz gömlek giyilirdi. Bu üst giysisinin üzerine ise işlemeli kısa kepe (cepken) ya da yelek giyilirdi. Bele, kalça kemiklerinin biraz yukarisından miğde üzerine kadar ince acem kuşağı saralardı. Kuşak sarıldıktan sonra üzerine birkaç defa dolanmış uçları püsküllü kolon kuşak bağlanırdı. Kuşak hizasından ön tarafa çuha veya adi basmadan yapılmış kumaş (önecek, önlük) bağlanırdı. Bazen kumaş yerine peştamal de kullanılırdı. Başa mutlaka fes takılır ve fesin alın kısmına birkaç kat dizi dizi altın sıralanırdı. Fesin etrafına yaşa göre çeşitli renklerde ipekli poşu veya oyalı yazma takarlardı. Fesin üzerine ise bir başörtüsü (dastar, tülbent, yemeni) örterlerdi. Ayağa, adi kundura ve

mest giyilirdi. Mestin altına da terlik biçiminde ayakkabı, parlak kundura, lastik ya da lastik mest giyilirdi (Bayraktar ve Erdem, 1928, s.49).

Şehirde yaşayan kadınlar, siyah ya da mavi çuhadan yapılmış çarşaf giyerlerdi. Köylerde yaşayan kadınların aksine yüzlerine, siyah veya kahverengi kumaş bazen de çiçek desenli kumaştan yüz peçesi örterlerdi (Bayraktar ve Erdem, 1928, ss. 50).

Cumhuriyet dönemi öncesinde Burdur'un köylerinde yaşayan erkekler elde yünden dokunmuş menevrek (çağşır, şalvar) giyerlerdi. Göyneği, şalvarın içine koyar ve bele kalça hizasından koltuk altına kadar sıkıca acem kuşağı sararlardı. Acem kuşağının üzerine elde örülmüş ve bele birkaç defa dolandıktan sonra püsküllü uçları kenardan sarkıtılmış kolon kuşağı bağlanırdı. Göyneğin üzerine, kısa kepe (salta) ya da yelek giyilirdi. Başa mutlak fes giyilirdi. Fesin üzerine, kişinin yaşına ve maddi durumuna göre ipekten yapılmış poşu veya oyalı yazma sarılırdı. İhtiyarlar ise beyaz veya abanı sarık dolarlardı. Ayağa yünden örülmüş çorap giyilirdi. Ayağına, meşin veya köseleden mest kundura giyilir. Bazı yerlerde ise ökçeleri basık tulumba giyilirdi. Şehrin kenar mahallelerinde yaşayan delikanlıları, mavi ya da siyah çuhadan yapılmış, ağı bol biçilmiş ve uçkur yeri ile paça ağızları kırmızı gezi kumaşından yapılan bir şalvar giyerlerdi. Üzerine giyilen kısa kepe (salta,cepken), yine mavi ya da siyah çuhadan yapılmış ve iç kısmı gezi kumaşı ile astarlanmıştır. Bu geziler, giyenin maddi durumuna göre ipek ya da pamuklu kumaşla astarlanır ((Bayraktar ve Erdem, 1928, s.51).

Cumhuriyet dönemi sonrasında Burdur merkezde yaşayan kadınlar, belden bir iple bağlanmış bol fistan (elbise), ayaklarına topuklu kundura, üzerlerine zarif bir şekilde yazlık ve kışlık mantolar diktirmiş ve saçlarını muntazam şekilde tarayıp topuz yapmışlardır. Köyde yaşayan kadınlar ise şehirdekilere göre kılık kıyafette, hızlı değişim göstermemişler ve uzunca bir süre geleneklerimize bağlı yaşamışlardır.

Köyde yaşayan kadınlar ise şehirdekilere göre kılık kıyafette, hızlı değişim göstermemişler ve uzunca bir süre geleneklerimize bağlı yaşamışlardır.

Cumhuriyet dönemi sonrasında askerlik nedeniyle çok memleket gezen ve modern kentlerde bulunan gençler, yukarıdaki belirttiğimiz kıyafetlerden vazgeçmişlerdir. Savaştan sonraki kıyafetler, pantolon, ceket ve şapka olarak değişmiştir. Kıravat takan orta yaşlılar ve ihtiyarlar daha fazla hürmet görmüşlerdir. Fakir ve nispeten işi biraz bol elbise giymeyi gerektiren esnaflar, yine eski şalvarlara benzer ve ağırları bol pantolonlar giymişlerdir. Sarık takan kişiler, kasket ve şapka kullanmışlardır.

İhtiyarlar abdestlik ya da uzun ve bol pardüsü giymişlerdir. Köyde yaşayan orta yaşlı erkekler ve ihtiyarlar ise, şehirdekilere göre kılık kıyafette herhangi bir değişiklik yapmamışlardır (Bayraktar ve Erdem, 1928, s.52).

2.3. Oyunlar

2.3.1. Teke Zortlaması

Göçebeyaşam biçimi ile yaygınlaştığı düşünülen ve Yörük-Türkmen çobanlar tarafından üretilerek Teke Yöresi oyunu olarak anılan oyunlardan birisi Teke Zortlatması'dır. Teke Zortlatması hakkında Taner Ezgü'nün (1997) görüşleri şöyledir;

Bu anlatımda bir takım değişik görüşler bulunmakta olup, kimilerine göre Teke zortlatması, teke otlatmasından gelmektedir. Ancak, bize göre de daha doğru olan Hamit Çine'nin görüşü ise şöyledir: Yörenin hemen hemen tüm kesiminde otlatmak yerine "gütmek" ve "yaymak" deyimleri kullanılır. Yüzyıllardır bu böyledir.

"Zortlama" ve "zortlatma" sözcüklerini bilmeyen, dolayısıyla kullanmayan yörük boyları bulunmaktadır. Ali Rıza Yalgın'ın görüştüğü kişilerin yörük çobanlar olması da dikkat çekmektedir. Yerel sanatçılar, Faik İnce, Ahmet Turgut, Saim Bilen ve Hüseyin Demir'in yer aldıkları bir TV (Barış Manço) programının ilgili bölümde, zortlamanın "zıplama, hareket etme" anlamına geldiği söylenmiştir. Yöresel sanatçı Ahmet Turgut'un açıklaması ise şöyledir; "Sonbaharda sürünün içerisindeki teke, keçi sürüsüne bakıp, aşka gelip, taştan taşta nağme ile eksik ritimlerle zıplıyor, yani zortluyor. Tekenin bu hareketleri çobanın gözünden kaçmıyor ve kavalı ile bu hareketlerden bir nağme çıkarıyor. Böylece Teke Zortlaması ortaya çıkıyor."

Burdur il yıllığında (1967) Çine'den alınan bilgiler arasında bu oyunla ilgili şu açıklama yer almaktadır;

Teke oyunları üç guruba ayrılır; "Teke Zortlaması", "Tek Zeybek" ve "Gabardıç". Teke Zortlamaları umumiyetle bir "uzun hava"- "gurbet havası" ndan veya hava gezintisinden sonra çalınır. Gurbet havaları da teke oyunlarından olup, ilimizin asırlardan beri benimsediği bir müzik türüdür (s.221).

Teke zortlatması hakkında Çine'nin görüşleri şöyledir;

Teke Zortlaması bir Teke Yöresi oyunu olmakla beraber adını bu bölgede pek bol olan kara davarın erkeği tekedan almıştır.

Çünkü oyundaki figürler bu hayvanın hareketlerine benzemektedir. Teke zortlamasının pek çok ezgisi olup, oyunu tek tiptir. 9/16 lık ölçüsünün kazandırdığı akıcılık ve kıvraklık insanı coşturan ve hoplatan bir özelliği vardır (Çine, 2003,s.144). Çine 1.sempozyum bildirisinde şöyle yer almaktadır;

Dört milyona yakın insanın yaşadığı Teke Yöresi'nin bu tarihi oyununu bir kez daha açıklıyorum. Kara davarın erkeği teke, Güz mevsiminde, teke katımı denilen çiftleşme zamanı gelince, bedensel, ruhsal, fiziksel bir değişiklik gösterir ki buna "Teke zortlamış" denir. Tekenin bu haldeki hareketlerini yani ileri-geri sıçramalarını gösteren oyuna da "Teke zortlaması" denir (Çine, 2005,s.450).

Aynı sempozyumda zeybek ezgileri ile ilgili görüşleri şöyledir;

Zeybek ezgileri, yani oyun havaları, eğer zeybek oyunu olarak oynanıyorsa ki böyledir, gerek ezgiler, gerekse oyun kalıpları "dokuz" zamanlı olarak başka deyişle ölçüleri 9 dörtlük, 9 sekizlik veya 9 onaltılık değerlerle, Batı Anadolu'nun tüm kesimlerinde asırlar öncesinden beri, duygu, düşünce ve gönül birliği ile tescil edilmiş olarak hiçbir şekilde istisnai çeşitlemesi olmadan devam edegelmektedir (Çine, 2005,s.458).

Geleneksellik özelliği taşıyan halk ezgilerinin derlenmesi "Mûsiki İnkılabı" na yönelik yapılacak çalışmalar için değerlendirileceği düşünülerek 1937-52 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'nün (GSGM) idaresi altında Anadolu'nun çeşitli yerlerinde derleme gezileri düzenlenmiştir (Altınay, 2004,s.132). Beşinci geziden itibaren bütün geziler Halil Bedii Yönetken, Muzaffer Sarısözen ve Rıza Yetişen tarafından yapılmıştır. Altıncı gezide (Temmuz-Ağustos 1942) Isparta, Burdur, Antakya ve Muğla'da 426 halk ezgisi derlenmiştir (Elçi, 2008).

Teke zortlaması olarak ilk yazılı bilgi, Halil Bedii Yönetken'in, derleme notlarıdır. Nitekim Yönetken' in (1966) görüşleri şöyledir;

Bu yıl (1942) maarif vekilliği tarafından yaptırılan derlemede Isparta'dan itibaren "Teke zortlaması"deye bir ezgi çeşidiyle karşılaştık. Isparta'dan güneye kadar teke zortlaması dinledik. Bundaki "teke" nin ne olduğunu soruşturduğumuz zaman "sıcak, engin yerlere teke derler" dediler. Anlaşılıyordu ki kastettikleri, Teke Bölgesi idi. "Teke zortlamasına" biz Muğla hariç Isparta, Burdur ve Antalya'da da çok rastladık.

Bu Teke yürüklerinin ve bu havali halkının oyun ve oyun havalarıdır. Elmalı'da bir halk sanatkarı, teke denilen hayvanın sekerek, arkasını dönerek sıçramasından kinaye olduğunu ifade eder (s.123).

Göçler nedeniyle çeşitli kültürel unsurlar büyük şehirlere taşınmıştır. Köy ve şehir kültür çevreleri iç içe yaşamaya başlamıştır. Farklı geleneklerin bir arada yaşaması halk kültürüne yeni bir boyut getirmiştir (Artun, 1996).

Teke zortlaması, bu gibi çeşitli sebeplerle kente taşınmış ve zamanla benimsenmiştir. Burdur merkezde bu oyuna "teke zortlaması" denilmektedir. Aziziye, Dirmil ve Kozağaç' ta ise halk tarafından bu oyuna "meneşeli" denilmektedir. Bu oyuna "meneşeli" demelerinin sebebi, bu oyuna eşlik eden türküde yer alan, "meneşe", "meneşesi", "meneşeli" gibi sözcüklerdir. Konya dolaylarındaki Sarıkeçili'lerin "göçer" yaşayanları ile yaptığımız görüşmede, "zortlama" ve "meneşeli" nedir diye sorduğumuzda bilmediklerini söylediler. Bu oyunu kastederek büyüklerinin "teke sekişi" dediklerini söylediler. Görüldüğü gibi Teke Yöresi genelinde aynı oyun, halk tarafından "Teke Zortlaması", "meneşeli", "teke havası", "tüngümeli", "aykırı", "teke sekişi", "Yörük karşılaması" gibi çeşitli sözcüklerle ifade edilmektedir. "Boğaz" yada "boğaz gaydası" olarak da ifade edilmektedir.

Sıklıkla karıştırılan bir başka sözcük de "dımıdan" sözcüğüdür. Çine Burdur il Yıllığında (1967), dımıdanı şöyle açıklamaktadır;

Kadınlar arasında yalnız ritim sazı-darbuka, tepsi ile oynanması ayrı bir özellik taşır. Bu tip teke zortlamalarına Tefenni, Yeşilova ve köylerinde "dımıdan" denir. Oysa dımıdan, sadece bu tip teke zortlamalarına verilen ad değil, bünyesinde teke zortlamasının da yer alabildiği bir eğlence biçimidir. Dımıdan kadınlar arasında yapılan müzikli eğlencede, yöre havalarının dığan, leğen, delbek, sini, tava vb aletler ile çalınır, söylenir, oynanmasına verilen genel addır. Kendi aralarında çalır, söyledikleri ve oynadıkları her türlü havaya, oyuna "dımıdan", "dımıdan havası", "dımıdan oyunu" denilir. Ayrıca yerel söyleniş olarak farklılıklar göstermektedir. "Dımıdana", "dımıdım", "dımıdım" gibi...

2.3.2. Gabardıç (Kaba Ardıç)

Teke yöresinde oynanan ve yaygın olarak yöre insanı tarafından bilinen bu oyunun özelliği bir ölçünün benzer motiflerle sürekli tekrar edilmesiyle icra edilir. Oyun

hareketi de aynı motifin çeşitlenmesi ile oluşmuştur. 2/4 usuldedir. Taner Ezgü'nün kitabında "Gabardıç" şöyle anlatılmaktadır;

2/4' lük ölçüyle kadınlar ve erkekler tarafından oynanan sözlü bir oyundur. Sağ ve sol ayak üzerinde sekerek yürümesi olduğu gibi, genellikle de sol ayak üzerinde sekme yapılırken, sağ ayakta sağa-sola parmak ucuyla dokundurulup kaldırılmaktadır. Bu oyunda ayrıca tekli dönme (sol ayak üzerinde) ve çiftli dönme (sol ayak üzerindeyken de sağa dönülür) figürleri vardır.

Yönetken ise, "Gabardıç"tan şöyle bahsetmektedir;

Bütün Burdur sınırları içinde çok tanınan "Gabardıç" havası ve oyunu: "Goyumu olur gabardıcın gölgesi", "aydan aya artar yarın sevdesi" sözleriyle başlar (Yönetken, 1966)

Çine'nin "Burdur'dan Damlalar" (2003) isimli çalışmasında, "Gabardıç" başlığı ile şu açıklama yer almaktadır; "Türkü bölümü, ölçülü ve ölçsüz olmak üzere Burdur, Fethiye, Acıpayam ve Antalya' da çeşitlemeleri olan 2/4' lük ölçüde bir oyun havasıdır".

2.3.3. Zeybek

Günümüzde Burdur'da benimsenmiş olan erkeklerin oynadığı üç ve kadınların oynadığı bir zeybek oyunu vardır. Bu oyunları "Alyazma Zeybeği", "Avşar Zeybeği", "Serenler Zeybeği" ve "Kadın Zeybeği" olarak sıralayabiliriz. Son yıllarda halk oyunlarındaki hızlı değişimin ve etkileşimin sonucunda, "Tefenni", "Guluman", "Gemideyim Gemide", "Feracemi Al İsterim", "On İkidir Şu Burdur'un Dermeni", "Kazım Zeybeği" gibi zeybekler bu etkinin en somut göstergesidir.

Zeybek oyunlarının Burdur'daki tarihsel süreci ile ilgili ulaşılabilen ilk yazılı anlatım şöyledir;

Zeybeğin bir çok neveleri vardır. Burdur, Aydın, Menemen, Ası, Kırık, Selim Sırrı zeybeklerini herkes bilir. Ve münasebeti düşen mahallerde oynamaktan zevk alırlar. Halkın derin bir iştiyakla seyre koştuğu milli zeybek rakslarından oynayanlar, alkış tufanlarına gark olurlar. Zeybekler bilhassa milli oyun olduğu için milli bir zevk ile öğrenilmekte, zeybek bilmek bir Türk genci için bilhassa milli bir lazıme, medeni bir icap ve zaruret şeklinde görülmektedir. Burdur'da münevver tabaka hanımlar

arasında asri dansları milli zeybekleri muvaffakiyetle yapan genç hanımlar da eksik değildir (Bayraktar ve Erdem, 1928, s.272)".

Mirzaoğlu'na göre;

Zeybeklik, farklı biçimlerde bölgede yaşanmış; siyasi, sosyal ve kültürel boyutları olan bir olgudur." Dolayısıyla zeybek oyunu, doğrudan zeybek kültürünün ögesidir.

Zeybeklerin "eşkıya" ya da "halk kahramanı" olarak tanımlandıkları dönemler literatürde görülmektedir. Zeybek kültürünün benimsenmesi ve yayılmasında etkili olan unsurları temel olarak halk bilim araştırmacıları ikiye ayırmaktadır. "Zeybek kültürü" denildiğinde "eşkıyalık" olgusu dışında, onların yiğitlik ve mertliklerini yansıtan oyunlar ve müzikler karşımıza çıkar (Mirzaoğlu , 2014)

Büyük zafer olarak adlandırılan Kurtuluş Savaşının ardından Cumhuriyet'in ilanı sürecini, "zeybek" odaklı olarak değerlendiren Öztürk, düşüncelerini şöyle belirtmektedir;

Cumhuriyet'in ilanı süreci, "efe" ve "zeybek" olgusunu, bir "milli kahraman" imgesine dönüştürmüştür. Bu süreç; Yörük Ali Efe, Gökçen Efe gibi kimi efelerin yaşamlarının da birer "milli kahramanlık destanı" haline getirilmesini sağlamıştır. Bu dönüşüm, Milli Mücadele (1919-1922) sürecine katılmış olsun ya da olmasın, bölge için "şöhretli" ve toplum belleğinde iz bırakmış bütün efelerin haksızlığa karşı koyan "halk kahramanları" olarak, efsaneleşmelerine de yol açmış görünüyor. Dolayısıyla Cumhuriyet Dönemi, "efelik miti" nin "milli" leştirilmiş bir versiyonu olarak yeniden yaratıldığı bir dönem olmaktadır (Öztürk, 2003).

Çapan Selim Sırrı Tarcan ile ilgili anılarında;

Yunan harbi başlamak üzereydi. O tarihte, genç bir zâbitti. İzmir'de bulunuyordu. Gündüzleri talim yapıyor, geceleri meşaleler yakarak zeybek oyunu oynuyorlardı. Her biri bir çam yarması gibi iri, endamlı, çevik ve atik olan bu zeybeklerin seyrine doymuyordu. Merdâne rakslarını o zaman görmüş ve hayran olmuştu. Her akşam, curanın, darbukanın sesine ayak uydurup saatlerce pür-neşe zeybek oynuyorlardı. Onların hâline bakanlar, köyünden, evlât ve ayâlinden, nişanlısından ayrıldıklarına ihtimal vermezdi (Çapan, 2002).

Burdur'da bu oyunun (Tarcan Zeybeği) yeni oynanmaya başladığı Rıza Erdem'in şu sözlerinden anlaşılmaktadır; "Sarifularız zeybeklerin çok güzel ve ahenkdar

besteleri vardır. Keza köylerde Selim Sırrı beyin zeybeğinden maadası yeni olduğundan henüz öğrenememişlerdir.”

Bu dönemin önemli bir olayını Tarcan şöyle anlatmaktadır;

Eserimi, 12 Ekim 1925 tarihinde, İzmir'de hükümet dairesinde icra edilen kabul merasimi esnasında, izhar eyledikleri arzu üzerine Atatürk'e izhar ettim. Ebedi şefimiz, ertesi akşam İzmir Kız Öğretmen Okulu'nda icad ettiğim bu raksı görmek istedi. Talebem Mu'alla ile birlikte oynadım. Atatürk tekrar ettirdi. Sonra beni yanına çağırıldı ve halka hitaben şunları söyledi: 'Hanımefendiler, Beyler; Selim Sırrı Bey, zeybek raksını ihya ederken, ona bir şekli-i medeni vermiştir. Bu san'atkar üstadın eseri hepimiz tarafından seve seve kabul edilerek milli ve içtimai hayatımızda yer tutacak kadar tekemmül etmiş, bedii bir şekil almıştır. Artık Avrupalılara, bizim de mükemmel bir raksımız var, diyebiliriz. Bu oyunu salonlarımızda, müsamerelerimizde oynayabiliriz. Zeybek dansı bu şekli ile her salonda kadınla beraber oynanabilir ve oynanmalıdır. Atatürk bu sözlerini müte'akıpbana döndü, dedi ki: "Yorulmadınızsa Mualla Hanımla birlikte bir defa daha şehir elbisesiyle oynadığınızı görmek isterim" (Çapan, 2002).

Tarcan'ın belirttiği gibi; "bu oyunun hususiyeti kadınla birlikte oynanmasındadır" . Atatürk'ün söylemindeki "oynanmalıdır" ifadesi de bu oyunun benimsenmesinde etkili olmuş gözükmektedir.

Cumhuriyetin ilanı sürecinde zeybek oyunlarının "milli oyun" olduğuna vurgu yapan düşünürün, dönemin "milli ruh" etkisiyle ifade edilmiş olduğunu söylemek mümkündür. Merkezi Batı Anadolu olduğu görülen zeybek kültürünün yayılmasında ise "kuva-i milliye" olgusu içinde Burdur ve çevresinin Batı Anadolu ile yakın teması etkili olmuş gözükmektedir.

Öztürk'ün de değindiği gibi, zeybek kültürünün farklı bölgelerde bilinmesinde, zeybeklere yardım ettikleri bilinen yörüklerin etkisinin olduğu düşünülebilir. Yalçın'ın eserinde (1940) Adana dolaylarında kaval çalan yörük çobanlarda "zeybek havası" na rastlaması da bu görüşü desteklemektedir.

Yönetken Burdur gezi izlenimlerinde; “Gökte Yıldız Yüzatmış”, “Alyazma Zeybeği”, “Serenerler Zeybeği”, “Gabardıç”, “Yörük karşılaşması (9/16)” gibi havalar yer almaktadır. Yönetken bu geziye ilişkin şöyle not almıştır;

Burada da Afşar Beyleri söyleniyor fakat Afşar zeybeğine bağlanıyor, yani uzun havadan sonra zeybek oynanıyor.” Burdurun Aziziye köyünde, Avşar Beyleri ezgisini dinlediklerini fakat Antalya’da zeybeğe bağlanmasına karşın, burada teke zortlamasına bağlandığını belirtiyor (Yönetken, 1966).

“1958 yılında Halil Bedii Yönetken ve Ahmet Kutsi Tecer, folklor araştırmaları için Dirmil’e gelmişlerdir. Dirmil gezisinde Ali Tekin ve Kadir Turan’dan dinledikleri ezgileri Yönetken şöyle ifade ediyor; “Burada sözlü kırık oyun “Dirmildeki Evimiz” deye başlayan bir hava çalınıyor, sözlerini söylüyor, oynuyorlar, arada aranağme çalınıyor.” Dirmildeki Evimiz isimli türkünün usulü dört zamanlı 9/8’ liktir. Burada “kırık oyun” ifadesi ile Dirmil’de zeybek oyunu ve müziğinden hiç söz edilmemesi dikkat çekmektedir. Çünkü bu oyun Burdur İl Yıllığında (1973), Çine tarafından “teke zeybeği” olarak yer almaktadır.

Teke zeybeğinin ilk olarak yer aldığı yazılı kaynak olan 1973 Burdur İl Yıllığında şöyle tanımlanmaktadır; “Teke Zeybeği (Tek Zeybek, Sarı Zeybek, Haymanalı): Meydanlarda davul zurna ile oynanır. Teke Zortlaması’nın ağıridir. Ondan apayrı bir oyun tarzı vardır. Genellikle kol hareketleri ayak hareketlerine uydurularak güzel figürler ortaya çıkarılır”.

Burdur İl Yıllığında (1967) ise şöyle yer almaktadır; “Tek Zeybek (Sarı Zeybek, Cepken oyunu, sipsi) isimleri ile de anılır.”

Burada teke zeybeği ifadesi yer almamaktadır. Halil Bedii Yönetken’in kitabında ve daha kapsamlı olarak 1973 öncesi kaynaklarda “Teke zeybeği” ifadesi yoktur. Yerel kaynak kişiler bu ifadeyi kullanmadıklarını belirterek, bu oyunun “Haymanalı”, “Şu Dirmil’in Çalgısı” vb türkü isimleri ile anıldığını belirttiler. Denizli ve çevresinde aynı şekilde oynanan bu oyunun “Kırık oyun” olarak anıldığını belirttiler. 1973 ve sonrasında hemen her çalışmada “Teke Zeybeği” ifadesi yer almaktadır. Bu oyunun zeybek oyunu olup olmadığı ayrı bir araştırma konusudur.

BÖLÜM III

Yöntem

3.1. Araştırma Modeli

“Burdur Yöresi Halk Oyunlarının İncelenmesi” başlıklı çalışmamızda halk oyunlarının özelliklerini (müzik, oyun, kıyafet) belirlemek için tarama araştırması yapılmıştır. Alan uzmanları ve kaynak kişilerle görüşme tekniği uygulanmıştır. İzmir’de yaşayan Hamit Çine, Aziziye Köyünden kaynak kişi Ali Bedel, Burdur’da yaşayan Ali Bedel, Antalya’da yaşayan Nihal Hızır ve Burdur İl Kültür Müdürlüğünde görevli Hülya Bozkurt ile yapılan görüşmelerden elde edilen görsel ve işitsel veriler, video, fotoğraf ve ses dosyası olarak dijital ortama aktarılmıştır.

3.2. Evren-Örnekleme

Teke Yöresi kültür özelliklerini taşıyan Burdur ili araştırmanın evrenidir. Burdur yöresinde oynanan en belirgin halk oyunları olan; Alyazma Zeybeği, Serenler Zeybeği, Avşar Zeybeği, Gabardıç, Kadın Zeybeği, Top Şeker, Sürütmeli Kadın Oyunu, Çek Deveci, Kırık Oyun ve Teke Zortlatması ise araştırmanın örnekleimidir.

3.3. Veri toplama süreci

Çalışmamız bu doğrultuda tasarlanarak, video kayıt, fotoğraf ve halk oyunları ile ilgili kıyafetler 9 ay süresince toplanarak, veriler analiz edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Bu oyunlarda kullanılan kıyafetlerin, kullanılan müzik ve oyunların tespiti ve tasnifinin yapılarak, mevcut verilerin güncellenmesi yoluna gidilmiştir. Çalışma grubumuz üç kişiden oluşmaktadır.

BÖLÜM IV

Bulgular ve Yorum

4.1. Oyunlar

4.1.1. Kadın ve Erkek Oyunları

4.1.1.1. Teke Zortlatması

Daire biçiminde oynanan bu oyunun akışı, sağ tarafa doğru ilerlemektedir. Kadın ve erkek oyunudur. Gerek zeybek oyunlarının sonunda ya da gurbet havalardan sonra kişi tek başına gerekse grup şeklinde oynanabilir. Oyun bütün teke yöresinde tek tip olup; farklı ve güzel hareketlerle donatılmıştır. 9\16 usuldedir.

❖ *Teke Zortlatması Figürlerinin İsimleri*

- Düz adım
(Tek ayak sallama)
(Çift ayak sallama)
- Kol sallama
(Tek kol sallama)
(Çift kol sallama)
(Alkışlı kol sallama)
- Dönme
- Çökme

Teke Zortlatması

Erkek Oyuncu Modeli

Kadın Oyuncu Modeli

Fotoğraf 1. "Tek ayak sallama" figürünün ilk adımı

Fot. 2. "Tek ayak sallama" figürünün ikinci adımı

Fot. 3. "Tek ayak sallama" figürünün son adımı

Fot. 4. "Çift ayak sallama" figürünün ilk adımı

Fot. 5. "Çift ayak sallama" figürünün ikinci adımı

Fot. 6. "Çift ayak sallama" figürünün üçüncü adımı

Fot. 7. "Çift ayak sallama" figürünün dördüncü adımı

Fot. 8. "Çift ayak sallama" figürünün son adımı

Fot. 9. "Dönme" figürünün ilk adımı

Fot. 10. "Dönme" figürünün ikinci adımı

Fot. 11. "Dönme" figürünün son adımı

Fot. 12. "Tek kol sallama" figürünün ilk adımı

Fot. 13. "Tek kol sallama" figürünün ikinci adımı

Fot. 14. "Tek kol sallama" figürünün son adımı

Fot. 15. "Çift kol sallama" figürünün ilk adımı

Fot. 16. "Çift kol sallama" figürünün ikinci adımı

Fot. 17. "Çift kol sallama" figürünün üçüncü adımı

Fot. 18. "Çift kol sallama" figürünün dördüncü adımı

Fot. 19. "Çift kol sallama" figürünün beşinci adımı

Fot. 20. "Çift kol sallama" figürünün son adımı

Fot. 21. "Çift kol sallama" figürünün beşinci adımı

Fot. 22. "Alkışlı kol sallama" figürünün ilk adımı

Fot. 23. "Alkışlı kol sallama" figürünün ikinci adımı

Fot. 24. "Alkışlı kol sallama" figürünün üçüncü adımı

Fot. 25. "Alkışlı kol sallama" figürünün dördüncü adımı

Fot. 26. "Alkışlı kol sallama" figürünün son adımı

Fot. 27. "Çökme" figürünün ilk adımı

Fot. 28. "Çökme" figürünün son adımı

Fot. 29. "Alkışlı çökme" figürünün ilk adımı

Fot. 30. "Alkışlı çökme" figürünün son adımı

Fot. 31. "Alkışlı çökme" figüründen sonra düz adıma geçiş

Fot. 32. "Teke zortlatması" nın bitiriş şekli

4.1.1.2. Kırık Oyun

Daire biçiminde oynanan bu oyunun akışı, sağ tarafa doğru ilerlemektedir. Kadın ve erkek oyunudur. Genellikle grup şeklinde ve daire biçiminde oynanmaktadır ancak zeybek oyunlarından ya da gurbet havalarından sonra kişi bu oyunu tek başına da oynayabilir. Oyun oynanacağı zaman, oyun ismi yerine genellikle oyun müziğinin ismi söylenir.

9/8 usüldedir.

❖ *Kırık Oyun Figürlerinin İsimleri*

- Düz Adım
(Tek ayak çekerek yürüme)
(Çift ayak çekerek yürüme)
(Sürütmeli yürüme)
- Dönme
(Öne ve arkaya basarak dönme)
(Sola ve sağa basarak dönme)
(Tek ayak çekerek dönme)
- Çökme
(Tek ayak çekerek çökme)
(Sağ ve sol yana çift ayak basarak çökme)

Kırık Oyun

Erkek Oyuncu Modeli

Kadın Oyuncu Modeli

Fotoğraf 1. "Tek ayak çekerek yürüme" figürünün ilk adımı

Fot. 2. "Tek ayak çekerek yürüme" figürünün ikinci adımı

Fot. 3. "Tek ayak çekerek yürüme" figürünün üçüncü adımı

Fot. 4. "Tek ayak çekerek yürüme" figürünün son adımı

Fot. 5. "Çift ayak çekerek yürüme" figürünün ilk adımı

Fot. 6. "Çift ayak çekerek yürüme" figürünün ikinci adımı

Fot. 7. "Çift ayak çekerek yürüme" figürünün üçüncü adımı

Fot. 8. "Çift ayak çekerek yürüme" figürünün dördüncü adımı

Fot. 9. "Çift ayak çekerek yürüme" figürünün son adımı

Fot. 10. "Sürütmeli yürüme" figürünün ilk adımı

Fot. 11. "Sürütmeli yürüme" figürünün ikinci adımı

Fot. 12. "Sürütmeli yürüme" figürünün üçüncü adımı

Fot. 13. "Sürütmeli yürüme" figürünün dördüncü adımı

Fot. 14. "Sürütmeli yürüme" figürünün son adımı

Fot. 15. "Öne geri basarak dönme" figürünün ilk adımı

Fot. 16. "Öne geri basarak dönme" figürünün son adımı

Fot. 17. "Yanlara basarak dönme" figürünün ilk adımı

Fot. 18. "Yanlara basarak dönme" figürünün son adımı

Fot. 19. "Ayak çekerek dönme" figürünün ilk adımı

Fot. 20. "Ayak çekerek dönme" figürünün ikinci adımı

Fot. 21. "Tek ayak çekerek dönme" figürünün son adımı

Fot. 22. "Tek ayak çekerek çökme" figürünün ilk adımı

Fot. 23. "Tek ayak çekerek çökme" figürünün son adımı

Fot. 24. "Tek ayak çekerek çökme" figürünün ilk adımı

Fot. 25. "Yana çökme" figürünün ilk adımı

Fot. 26. "Yana çökme" figürünün son adımı

4.1.1.3. *Gabardıç (Kaba Ardıç)*

Kadınlar ve erkekler tarafından oynanır. 2/4 usuldedir. Türkü bölümü sözlü ve sözsüz olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. Sözlü bölümünde sekme adımıyla gezeneme (gezenleme) yapılmaktadır. Sözsüz bölümünde ise; oyunun temel adımı ve diğer figürleri kullanılmaktadır.

❖ *Gabardıç Figürlerinin İsimleri*

- Gezeneme
- Düz Adım
- Dönme
- Çökme

Gabardıç

Erkek Oyuncu Modeli

Kadın Oyuncu Modeli

Fotoğraf 1. "Gezeneme" figürünün ilk adımı

Fot. 2. "Gezeneme" figürünün son adımı

Fot. 3. "Düz adımın" figürünün ilk ayak vuruşu

Not: Fot. 4. Bazı bölgelerimizde kişi kendi isteğine göre parmak ucu yerine topuk da kullanabilir.

Fot. 5. "Düz adım" figürünün son ayak vuruşu

Fot. 6. "Dönme" figürünün ilk adımı

Fot. 7. "Dönme" figürünün son adımı

Fot. 8. "Çökme" figürünün ilk adımı

Fot. 9. "Çökme" figürünün ikinci adımı

Fot. 10. "Çökme" figürünün son adımı

4.1.1.4. *Çek Deveci*

Kadın ve erkekler tarafından oynanır. 4/4 usüdedir. Türkü bölümü sözlü ve sözsüz olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. Sözlü bölümünde gezenleme yapılmaktadır. Sözsüz bölümünde ise; düz adımla oyuna başlanmaktadır.

❖ *Çek Deveci Figürlerinin İsimleri*

- Gezenleme
- Düz Adım
- Dönme
- Çökme

Çek Deveci

Erkek Oyuncu Modeli

Kadın Oyuncu Modeli

Fotoğraf 1. "Gezenleme" figürünün ilk adımı

Fot. 2. "Gezenneme" figürünün son adımı

Fot. 3. "Düz adım" figürünün ilk hareketi

Fot. 4. "Düz adım" figürünün ikinci hareketi

Fot. 5. "Düz adım" figürünün üçüncü hareketi

Fot. 6. "Düz adım" figürünün dördüncü hareketi

Fot. 7. "Düz adım" figürünün beşinci hareketi

Fot. 8. "Düz adım" figürünün altıncı hareketi

Fot. 9. "Düz adım" figürünün yedinci hareketi

Fot. 10. "Düz adım" figürünün sekizinci hareketi

Fot. 11. "Dönme" figürünün ilk adımı

Fot. 12. "Dönme" figürünün son adımı

Fot. 13. "Çökme" figürü

4.1.2. Kadın Oyunları ve Zeybekleri

4.1.2.1. Sürütmeli Kadın Oyunu

Kadınlar tarafından oynanır. 4/4 usuldedir. Sürütmeli kadın oyununun en iyi bilinen türkü isimleri; “Keziban Yenge”, “Erik Dalı Gevrektir” ve “Tahtalıkta Galbır Var” dır. Genellikle grup şeklinde ve daire biçiminde ya da karşılıklı düz sırada oynanmaktadır. Ayrıca farklı kol hareketleriyle de bu oyun, güzelleştirilmiştir.

❖ *Sürütmeli Kadın Oyununun Figür İsimleri*

- Sürütmeli düz adım
- Dönmeli düz adım
- Dönme
- Çökme

Sürütmeli Kadın Oyunu

Kadın Oyuncu Modeli

Fotoğraf 1. “Sürütmeli” figürünün ilk adımı

Fot. 2. “Sürütmeli” fig. son adımı

Fot. 3. "Kol çevirme" fig. ilk adımı

Fot. 4. "Kol çevirme" fig. son adımı

Fot. 5. "Dönmeli" figürünün ilk adımı

Fot. 6. "Dönmeli" fig. ikinci adımı

Fot. 7. "Dönmeli" fig. üçüncü adımı

Fot. 8. "Dönmeli" fig. dördüncü adımı

Fot. 9. "Dönmeli" fig. beşinci adımı

Fot. 10. "Dönmeli" fig. son adımı

Fot. 11. "Dönme" fig. ilk adımı

Fot. 12. "Dönme" fig. son adımı

Fot.13. "Yana dönme" fig. ilk adımı

Fot.14. "Yana dönme" fig. son adımı

Fot. 15.“Çökme” fig. ilk adımı

Fot. 16.“Çökme” fig.ikinci adımı

Fot. 17.“Çökme” fig.üçüncü adımı

Fot.18.“Çökme” fig.dördüncü adımı

Fot. 19.“Sürütmeli Kadın Oyununu” nun bitirişi

4.1.2.2. Kadın Zeybeği (Zeybek Kırması)

Kadınlar tarafından oynanmaktadır. 9/8 usuldedir. Kadın zeybeğinin diğer oyun ve zeybeklerden tek farkı; sadece şehirde yaşayan kadınlar tarafından oynanmasıdır. Zeybek kırmasının en iyi bilinen türkü isimleri; “İğnem Düştü Yerlere”, “Şişedeki Gül Yağı” ve “Armut Dalını Eğmeli” dir. Bu oyun, grupla beraber daire biçiminde ya da karşılıklı düz sırada oynanmaktadır. Bireysel olarak da oynanabilir. Aynı zamanda farklı kol ve ayak hareketleriyle de bu oyun, güzelleştirilmiştir. Tartımı 3+2+2+2 şeklindedir.

❖ Kadın Zeybeğinin Figür İsimleri

- Düz adım
- Dönme
- Çökme

Kadın Zeybeği

Kadın Oyuncu Modeli

Fotoğraf 1. “Düz adım” figürünün ilk hareketi

Fot. 2. “Düz adım” fig. ikinci har.

Fot. 3.“Düz adım” fig.üçüncü har.

Fot. 4.“Düz adım” fig.dördüncü har.

Fot. 5.“Düz adım” fig. beşinci har.

Fot. 6.“Dönme” fig.ilk adımı

Fot. 7.“Dönme” fig. ikinci adımı

Fot. 8.“Dönme” fig. son adımı

Fot. 9. "Yana dönme" fig. ilk adımı

Fot. 10. "Yana dönme" fig. son adımı

Fot. 11. "Çökme" fig. ilk adımı

Fot. 12. "Çökme" fig. son adımı

Fot. 13. "Alkışlı çökme" fig. ilk adımı

Fot. 14. "Alkışlı çökme" fig. son adımı

4.1.2.3. Top Şeker

Top Şeker, yün eğirme işlevini anlatır. 9/8 usuldedir. Kadınlar tarafından oynanan bu oyunun türkü bölümü, sözlü ve sözsüz olarak ikiye ayrılmaktadır. Tartımı 2+2+2+3 şeklindedir.

❖ Top Şeker Figürlerinin İsimleri

- Düz adım
- Dönme
- Çökme

Top Şeker

Kadın Oyuncu Modeli

Fotoğraf 1. "Düz adım" figürünün ilk hareketi

Fot. 2. "Düz adım" fig. ikinci har.

Fot. 3.“Düz adım” fig.üçüncü har.

Fot. 4.“Düz adım” fig.dördüncü har.

Fot. 5.“Düz adım” fig. beşinci har

Fot. 6.“Düz adım” fig. altıncı har.

Fot. 7.“Düz adım” fig.son hareketi

Fot. 8.“Dönme” fig. ilk adımı

Fot. 9. "Dönme" fig. ikinci adımı

Fot.10. "Dönme" fig. üçüncü adımı

Fot.11. "Dönme" fig. dördüncü adımı

Fot.12. "Dönme" fig. beşinci adımı

Fot.13. "Dönme" fig. altıncı adımı

Fot.14. "Dönme" fig. yedinci adımı

Fot.15.“Dönme” fig.son adımı

Fot.16.“Çökme” fig.ilik adımı

Fot.17.“Çökme” fig.ikinci adımı

Fot.18.“Çökme” fig.üçüncü adımı

Fot.19.“Çökme” fig. dördüncü adımı

Fot. 20.“Çökme” fig.son adımı

4.1.3. Erkek Kesinti Zeybekleri (Gurbet Zeybekleri)

Diğer zeybek havalarından bir farkı olmayan bu oyun havalarına kesinti denmesinin sebebi; hüznün veren, acıklı ve dokunaklı türkü ve gurbet havalarının sonuna, türkülerin makamsal yapısına uygun bir zeybek havasının bağlanmasıdır (Çine, 2003). Teke Yöresi kesinti zeybeklerinin temel hareketleri, gezenneme, düz, dönme ve çökme' den oluşmaktadır. Bu zeybekler, düğünlerde ve erkekler arasında yapılan yaren sohbetlerinde oynanmaktadır. Kesinti Zeybeklerini bireysel olarak oynayan kişi, kendine has tavırlarla oyunu icra etmektedir. Ancak grupla oynadığı zamanlarda hareketlerin uyumlu olması izleyenler açısından önemlidir.

4.1.3.1. Avşar Zeybeği

Avşar Beyleri gurbet havalarımızın şahı, tarihsel bir yiğitliği, heybetliği, aşkı ve güzelliği geçmiş asırların derinliklerinden günümüze kadar getiren bir ezgidir (Çine, 2003). Avşar Beyleri isimli gurbet havasında kişi; söz söylenirken müziğin ritmine uygun bir şekilde gezenneme (gezinleme, gezenleme) yapar. Söz bitince de Avşar zeybeğinin müziğiyle oyuna başlar.

9/4 usuldedir. Avşar Zeybeği, Teke Yöresinin en iyi bilinen ve beğenilen üç kesinti zeybeğinden birisidir. Tartımı 2+2+2+3 şeklindedir.

❖ Avşar Zeybeğinin Figür İsimleri

- Gezenneme
- Giriş adımı
- Dönme
- Ara (geçiş) adımı
- Ayak sallama
- Tek diz vurma
- Çift diz vurma
- Atılma (Düz, dönerek, dönerek alkışlı atılma)
- Ayak sallama

Avşar Zeybeği

Erkek Oyuncu Modeli

Fotograf 1. "Giriş" figürünün ilk adımı

Fot. 2. "Giriş" figürünün ikinci adımı

Fot. 3. "Giriş" fig. üçüncü adımı

Fot. 4. "Giriş" fig. dördüncü adımı

Fot. 5. "Giriş" fig. beşinci adımı

Fot. 6. "Giriş" fig. altıncı adımı

Fot. 7. "Giriş" fig. yedinci adımı

Fot. 8. "Giriş" fig. sekizinci adımı

Fot. 9. "Giriş" fig. dokuzuncu adımı

Fot.10. "Giriş" fig. onuncu adımı

Fot.11. "Giriş" fig. on birinci adımı

Fot.12. "Giriş" fig. on ikinci adımı

Fot.13. "Giriş" fig. on üçüncü adımı

Fot.14. "Giriş" fig. son adımı

Fot.15. ve Fot.16. "2. Giriş" figürünün bir ve ikinci adımı

Fot.17.“2. Giriş” fig. üçüncü adımı

Fot.18.“2. Giriş” fig. dördüncü adımı

Fot.19.“2. Giriş” fig. beşinci adımı

Fot. 20.“2. Giriş” fig. altıncı adımı

Fot. 21.“2. Giriş” fig. yedinci adımı

Fot. 22.“2. Giriş” fig. sekizinci adımı

Fot. 23. "2. Giriş" fig. dokuzuncu adımı

Fot. 24. "2. Giriş" fig. onuncu adımı

Fot. 25. "2. Giriş" fig. on birinci adımı

Fot. 26. "2. Giriş" fig. on ikinci adımı

Fot. 27. "2. Giriş" fig. on üçüncü adımı

Fot. 28. "2. Giriş" fig. on dördüncü adımı

Fot. 29. "2. Giriş" fig. son adımı

Fot. 30. "Dönme" fig. ilk adımı

Fot. 31. "Dönme" fig. ikinci adımı

Fot. 32. "Dönme" fig. üçüncü adımı

Fot. 33. "Dönme" fig. dördüncü adımı

Fot. 34. "Dönme" fig. beşinci adımı

Fot. 35. "Dönme" fig.altıncı adımı

Fot. 36. "Dönme" fig.yedinci adımı

Fot. 37. "Dönme" fig.sekizinci adımı

Fot. 38. "Dönme" fig.dokuzuncu adımı

Fot. 39. "Dönme" fig. onuncu adımı

Fot. 40. "Dönme" fig.son adımı

Fot. 41. "Geçiş" fig. ilk adımı

Fot. 42. "Geçiş" fig. ikinci adımı

Fot. 43. "Geçiş" fig. üçüncü adımı

Fot. 44. "Geçiş" fig. dördüncü adımı

Fot. 45. "Geçiş" fig. beşinci adımı

Fot. 46. "Geçiş" fig. altıncı adımı

Fot. 47. "Geçiş" fig.yedinci adımı

Fot. 48. "Geçiş" fig.sekizinci adımı

Fot. 49. "Geçiş" fig.son adımı

Fot. 50. "Ayak sallama" fig. ilk adımı

Fot. 51. "Ayak sallama" fig.ikinci adımı

Fot. 52. "Ayak sallama" fig. son adımı

Fot. 53, Fot.54. Dönme ve geçiş fig. sonra "Tek diz vurma" fig. ilk ve ikinci adımı

Fot. 55, Fot. 56."Tek diz vurma" fig. üçüncü ve son adımı

Fot. 57, Fot. 58. Dönme ve geçiş fig. sonra "Çift diz vurma" fig. ilk ve ikinci adımı

Fot. 59, Fot. 60. "Çift diz vurma" fig. üçüncü ve son adımı

Atılma 3 şekilde yapılabilir.

Fot. 61, Fot. 62. Dönme ve geçiş fig. sonra "Düz atılma" fig. ilk ve ikinci adımı

Fot. 63, Fot. 64. "Düz atılma" fig. üçüncü ve son adımı

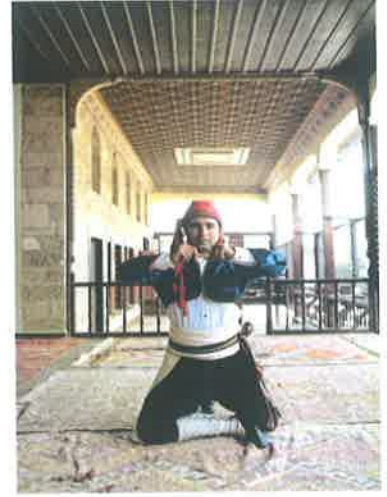
Fot. 65, Fot. 66. Dönme ve geçiş fig. sonra "Dönmeli atılma" fig. ilk ve ikinci adımı

Fot. 67, Fot. 68. "Dönmeli atılma" fig. üçüncü ve son adımı

Fot. 69, Fot. 70. Dönme ve geçiş fig. sonra "Alkışlı atılma" fig. ilk ve ikinci

Fot. 71, Fot. 72. "Dönmeli atılma" fig. üçüncü ve son adımı

Fot. 73, Fot. 74. "Atılma" figürlerinin ardından ayağa kalkarken

Fot. 75, Fot. 76. Dönme ve geçiş fig. sonra "Ayak sallama" fig. yapılır ve oyun biter.

4.1.3.2. Alyazma Zeybeği

Alyazmam Dalda Kaldı isimli gurbet havasında kişi; söz söylenirken müziğin ritmine uygun bir şekilde gezeneme yapar. Söz bitince ise Alyazma Zeybeğinin müziğiyle oyuna başlanır. 9/4 usüldedir. Tartımı 3+2+2+2 şeklindedir.

❖ *Alyazma Zeybeğinin Figür İsimleri*

- Gezeneme
- Giriş adımı
- Dönme
- Ara (Geçiş) adımı
- Ayak sallama
- Tek diz vurma
- Çift diz vurma
- Deve çöküşü
- Ayak sallama

Alyazma Zeybeği

Erkek Oyuncu Modeli

Fotoğraf 1. "Giriş" figürünün ilk adımı

Fot. 2. "Giriş" figürünün ikinci adımı

Fot. 3. "Giriş" fig. üçüncü adımı

Fot. 4. "Giriş" fig. dördüncü adımı

Fot. 5. "Giriş" fig. beşinci adımı

Fot. 6. "Giriş" fig. altıncı adımı

Fot. 7. "Giriş" fig. yedinci adımı

Fot. 8. "Giriş" fig. son adımı

Fot. 9. "2. Giriş" fig. ilk adımı

Fot.10. "2. Giriş" fig. ikinci adımı

Fot. 11. "2. Giriş" fig. üçüncü adımı

Fot.12. "2. Giriş" fig.dördüncü adımı

Fot.13. "2.Giriş" fig. beşinci adımı

Fot.14. "2. Giriş" fig.altıncı adımı

Fot.15. "2. Giriş" fig. yedinci adımı

Fot. 16. "2. Giriş" fig. sekizinci adımı

Fot.17. "Giriş" fig. dokuzuncu adımı

Fot. 18. "2. Giriş" fig. son adımı

Fot. 19. "3. Giriş" fig. ilk adımı

Fot. 20. "3. Giriş" fig. ikinci adımı

Fot. 21. "3. Giriş" fig. üçüncü adımı

Fot. 22. "3. Giriş" fig. dördüncü adımı

Fot. 23. "3. Giriş" fig. beşinci adımı

Fot. 24. "3. Giriş" fig. altıncı adımı

Fot. 25. "3. Giriş" fig. yedinci adımı

Fot. 26. "3. Giriş" fig. sekizinci adımı

Fot. 27.“3. Giriş” fig. dokuzuncu adımı

Fot. 28.“3. Giriş” fig. onuncu adımı

Fot. 29.“3.Giriş” fig. on birinci adımı

Fot. 30.“3. Giriş” fig.on ikinci adımı

Fot. 31.“3. Giriş” fig. on üçüncü adımı

Fot. 32.“3. Giriş” fig.on dördüncü adımı

Fot. 33. "3. Giriş" fig. on beşinci adımı

Fot. 34. "3. Giriş" fig. on altıncı adımı

Fot. 35. "3. Giriş" fig. son adımı

Fot. 36. "Dönme" fig. ilk adımı

Fot. 37. "Dönme" fig. ikinci adımı

Fot. 38. "Dönme" fig. üçüncü adımı

Fot. 39. "Dönme" fig. dördüncü adımı

Fot. 40. "Dönme" fig. beşinci adımı

Fot. 41. "Dönme" fig. altıncı adımı

Fot. 42. "Dönme" fig. yedinci adımı

Fot. 43. "Dönme" fig. sekizinci adımı

Fot. 44. "Dönme" fig. dokuzuncu adımı

Fot. 45. "Dönme" fig. onuncu adımı

Fot. 46. "Dönme" fig. on birinci adımı

Fot. 47. "Dönme" fig. on ikinci adımı

Fot. 48. "Dönme" fig. on üçüncü adımı

Fot. 49. "Geçiş" fig. ilk adımı

Fot. 50. "Geçiş" fig. ikinci adımı

Fot. 51. "Geçiş" fig. üçüncü adımı

Fot. 52. "Geçiş" fig. dördüncü adımı

Fot. 53. "Geçiş" fig. beşinci adımı

Fot. 54. "Geçiş" fig. altıncı adımı

Fot. 55. "Geçiş" fig. yedinci adımı

Fot. 56. "Geçiş" fig. sekizinci adımı

Fot. 57. "Geçiş" fig. dokuzuncu adımı

Fot. 58. "Geçiş" fig. son adımı

Fot. 59. "Ayak sallama" fig. ilk adımı

Fot. 60. "Ayak sallama" fig. ikinci adımı

Fot. 61, Fot. 62. "Ayak sallama" fig. üçüncü ve dördüncü adımı

Fot. 63, Fot. 64. "Ayak sallama" fig. beşinci ve son adımı

Fot. 65, Fot. 66. Dönme ve geçiş fig. sonra "Tek diz vurma" fig. ilk ve ikinci adımı

Fot. 67, Fot. 68. "Tek diz vurma" fig. üçüncü ve son adımı

Fot. 69, Fot. 70. Dönme ve geçiş fig. sonra "Çift diz vurma" fig. ilk ve ikinci adımı

Fot. 71, Fot. 72. "Çift diz vurma" fig. üçüncü ve son adımı

Fot. 73."Deve Çöküşü"fig.ilk adımı

Fot. 74."Deve Çöküşü" fig.ikinci adımı

Fot. 75, Fot. 76. "Deve Çöküşü" fig. üçüncü ve son adımı

Fot. 77, Fot. 78. "Deve Çöküşü" fig. sonra ayağa kalkarken

Fot. 79, Fot. 80. "Ayak sallama" fig. ilk ve son adımı

4.1.3.3. Serenler Zeybeği

Teke Yöresinin en hızlı oynanan zeybeği Serenler zeybeğidir. 9/8 usuldedir. Avşar ve Alyazma Zeybeği'ndeki gibi gurbet havası ile başlar ve Serenler Zeybeğinin müziği ile son bulur. Tartımı 2+2+2+3 şeklindedir.

❖ Serenler Zeybeğinin Figür İsimleri

- Gezeneme
- Giriş adımı
- Dönme
- Ara (geçiş) adımı
- Ayak Sallama
- Tek Diz Vurma
- Çift Diz Vurma
- Atılma, dönerek, dönerek alkışlı atılma)
- Ayak sallama

Serenler Zeybeği

Erkek Oyuncu Modeli

Fotoğraf 1. "Giriş" figürünün ilk adımı

Fot. 2. "Giriş" figürünün ikinci adımı

Fot. 3. "Giriş" fig. üçüncü adımı

Fot. 4. "Giriş" fig. dördüncü adımı

Fot. 5. "Giriş" fig. beşinci adımı

Fot. 6. "Giriş" fig. altıncı adımı

Fot. 7. "Giriş" fig. yedinci adımı

Fot. 8. "Giriş" fig. sekizinci adımı

Fot. 9. "Giriş" fig. dokuzuncu adımı

Fot. 10. "Giriş" fig. onuncu adımı

Fot. 11. "Giriş" fig. on birinci adımı

Fot. 12. "Giriş" fig. on ikinci adımı

Fot. 13. "Giriş" fig. on üçüncü adımı

Fot. 14. "Giriş" fig. son adımı

Fot. 15. "2. Giriş" fig. ilk adımı

Fot. 16. "2. Giriş" fig. ikinci adımı

Fot. 17. "Giriş" fig. üçüncü adımı

Fot. 18. "2. Giriş" fig. dördüncü adımı

Fot. 19. "2. Giriş" fig. beşinci adımı

Fot. 20. "2. Giriş" fig. altıncı adımı

Fot. 21. "2. Giriş" fig. yedinci adımı

Fot. 22. "2. Giriş" fig. sekizinci adımı

Fot. 23. "Giriş" fig. dokuzuncu adımı

Fot. 24. "2. Giriş" fig. son adımı

Fot. 25. "Dönme" fig. ilk adımı

Fot. 26. "Dönme" fig. ikinci adımı

Fot. 27. "Dönme" fig. üçüncü adımı

Fot. 28."Dönme" fig.dördüncü adımı

Fot. 29."Dönme" fig. beşinci adımı

Fot. 30."Dönme" fig.altıncı adımı

Fot. 31. "Dönme" fig.son adımı

Fot. 32. "Geçiş" fig. ilk adımı

Fot. 33. "Geçiş" fig. ikinci adımı

Fot. 34. "Geçiş" fig. üçüncü adımı

Fot. 35. "Geçiş" fig. dördüncü adımı

Fot. 36. "Geçiş" fig. beşinci adımı

Fot. 37. "Geçiş" fig. altıncı adımı

Fot. 38. "Geçiş" fig. yedinci adımı

Fot. 39. "Geçiş" fig. son adımı

Fot. 40. "Ayak sallama" fig. ilk adımı

Fot. 41 Fot. 42. "Ayak sallama" fig. ikinci ve üçüncü adımı

Fot. 43, Fot. 44. Dönme ve geçiş fig. sonra "Tek diz vurma" fig. ilk ve ikinci adımı

Fot. 45, Fot. 46. "Tek diz vurma" fig. üçüncü ve son adımı

Fot. 47, Fot. 48. Dönme ve geçiş fig. sonra "Çift diz vurma" fig. ilk ve ikinci adımı

Fot. 49, Fot. 50. "Çift diz vurma" fig. üçüncü ve son adımı

Atılma 3 şekilde yapılabilir.

Fot. 51, Fot. 52. Dönme ve geçiş fig. sonra "Düz Atılma" fig. ilk ve ikinci adımı

Fot. 53, Fot. 54. "Düz Atılma" fig. üçüncü ve son adımı

Fot. 55, Fot. 56. Dönme ve geçiş fig. sonra "Dönmeli atılma" fig. ilk ve ikinci adımı

Fot. 57, Fot. 58. "Dönmeli alkışlı atılma" fig. üçüncü ve son adımı

Fot. 59, Fot. 60. Dönme ve geçiş fig. sonra "Alkışlı atılma" fig. ilk ve ikinci adımı

Fot. 61. "Dönmeli Atılma" fig. son adımı

Fot. 60. Dönme ve geçiş fig. sonra
"Ayak sallama" fig. ile oyun biter.

4.2. Geleneksel Giyim Kuşam

4.2.1. Kadın Kostümü

Fotoğraf 1. Kadın Kostümü

Fot. 2. Yörük çadırı ve yörük kadın kostümleri

Giyim; yaşam şekli, kültür ve o toplumun felsefesinin bir yansımasıdır. Tarihleri boyunca çeşitli etkenler, Türklerin giyim ve kuşamlarında belirli değişikliklere yol açmıştır. Ancak, Türk giyiminin en önemli özelliği; yüzyıllar boyunca aynı geleneksel çizgiyi koruması ve sokakta giysinin kumaşı dışında kişilerin maddi gücünü yansıtan veriler taşımaması olmuştur. Çünkü Türk Toplumlarında giyim kültürü, Türk düşüncesi ve hayat tarzına bağlı olarak gelişmiş, ileri, yüksek ve sanatsal bir düzeye ulaşmış, fonksiyonellikle beraber, estetik, felsefik vb. kalıcı değerler kazanmıştır (İşbilen, 2005).

4.2.1.1. Başı Giyilenler

4.2.1.1.1. Fes

Fes, genellikle bordo, koyu kırmızı ya da kırmızı renklidir. Keçe veya çuhadan yapılır. Fes, huni şeklinde olup kalıpsızdır ve istenilen şekle getirilebilir. Başı takılan fes oldukça hafiftir.

Fot.3. İki adet keçeden yapılmış fes modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fesin ön (alın) kısmı, yan yana altın ya da gümüş penezlerle (paralarla) sırmalı şekilde süslenmiştir. Sırmalı şekilde yapılan bu süsleme tekniği, iki ya da üç sıra halinde ve aşağıdan yukarıya doğru yapılmaktadır. Çeşitli renklerdeki kumaşlar, fese dikilir ve çeşitli renlerdeki pul ile boncuklarla süslenir.

Fot. 4. Üç adet oyalı fes modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.1.2.Oyalı Yazma (Yemeni, Dastar, Tülbent)

Oyalı yazma, ince pamuklu dokuma kumaştan yapılmaktadır. Fesin zerine bağlanır. Yazmanın etrafına renk renk ipliklerle ve farklı motiflerle tığ, şiş, mekik, iğne ya da pul oyası yapılmaktadır.

Kullanılan ipliklerin renkleri canlı ve göz alıcı olmaktadır. Ayrıca yazma kenarı süslemesinde, iek-bitki tohumları, çekirdekler, boncuk, düğme, ,çaput (bez parçaları) ve çeşitli kabuklar da kullanılmaktadır (İşbilen, 2005).

Oya motiflerinde iek, yaprak, dal, ağaç, dağ, tepe, yer ve su işlenmiştir (şenel, 2010, s.241).

Fot. 5. Oyalı yazma modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 6. Boncuk oyalı yazma modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.1.3. Çevre

Çevre, beyaz, krem ve açık sarı dokuma kumaşlar üzerine altın veya gümüşle işlenmiş sırma tekniğiyle, renkli oyalarla (tığ, iğne, boncuk, pul) ya da renkli nakışlarla süslü olan kare biçimindeki başörtüsüdür. Dört köşe olduğu için çevre diye adlandırılan örtü, kadın ve erkek giyiminde kullanılmış, çeyiz eşyası arasında bulunması da şart koşulmuştur. Çevredeki (başörtüsü) dağ, ağaç ve su motiflerinin bir arada bulunması önemlidir. Çevrenin dört kenarı boyunca akan bir su, etrafında sıra dağlar, bitkisel formlar ve dört köşeden yükselen ağaçlar dikkat çekici bir şekilde işlenmiştir (Şenel, 2010).

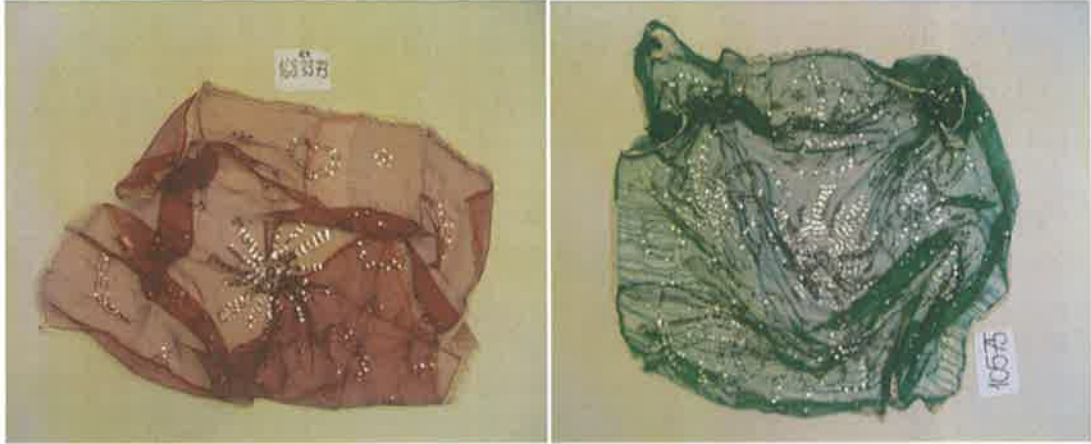
Fot. 7. Çevre modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 8. İki adet motifli çevre modeli (Burdur Müzesi envanteri)

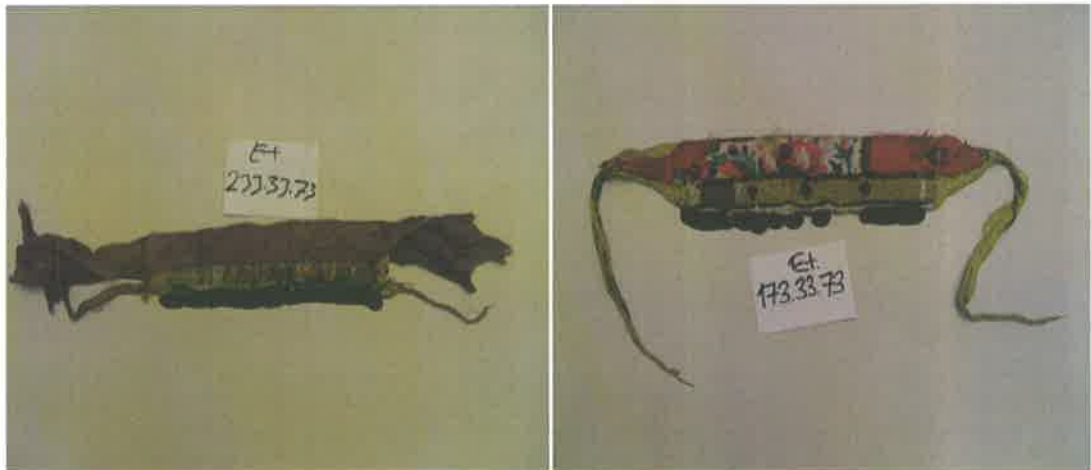
4.2.1.1.4. Alınlık (Fes Bağı,Çatki)

Alınlık, etrafı tığ, şiş, mekik, iğne, pul oyalı ince pamuklu dokuma kumaş (yazma) ya da üzeri gümüş pullarla işli al (kırmızı) veya yeşil bürüncük kullanılmaktadır.

Fot. 9. Pullu kırmızı ve yeşil bürüncük modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fesin ön kısmına, başın arkasında düğüm atılması suretiyle bir bez parçası üzerine altın ve gümüş penezlerle, çeşitli renklerdeki boncuk ve pullarla süslenmiş alınlıklar da mevcuttur.

Fot.10. Oyalı fese bağlanan iki adet alınlık modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Kullanılacak olan alınlık, üçgen şeklinde katlanır ve düz bir hale getirildikten sonra fes ile oyalı yazmanın üzerine düğüm yeri başın arkasına gelecek şekilde bağlanır. Alın kısmına gelen düz zemine pul, boncuk ya da motif süslemesi yapılabilir.

Fot.11. Kırmızı saten kumaştan yapılmış alınlık modeli

4.2.1.1.5. Madeni Alınlık

Madeni alınlık, altın, gümüş ya da bronzdan yapılır. Alınlığın iki ucunda ve orta kısmında çengelli iğneler bulunmaktadır. Bu çengelli iğneler yardımıyla alınlık, fes ile fes bağının üzerine ve başın alın kısmına gelecek şekilde takılmaktadır. Alınlığın her iki yanında boyun kısmına doğru uzanan sarkaçlar bulunmaktadır. Altın, gümüş ya da bronz alınlıklar, genellikle şehirde yaşayan ve maddi durumu iyi olan kadınlar tarafından kullanılmıştır.

Fot. 12. 6 adet madeni alınlık modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 13. Başı takılan madeni alınlık modeli

4.2.1.1.6. Tepelik

Tepelik, Anadolu kadınlarının başlarına taktığı altın, gümüş ve pirinçten yapılmaktadır. Renkli boncuklarla, taşlarla ve mercanlarla süslenmiştir. Tepelikler genellikle fesin üzerine takılarak kullanılır. Telkari işçiliğiyle yapılan bu baş takısının uçlarında pul, taş ve mercanlarla süslü sallantılar bulunmaktadır. Burdur Müzesinde bulunan bazı tepeliklerinin üzerinde “Mühr-i Süleyman” motifi kullanılmıştır. Mühr-i Süleyman motifinin kullanılmasının sebebi; doğaüstü (tılsım ve muska) güçlerin kişinin yanında olacağını düşünülmesindedir (Şenel, 2010, s.240). Tepelikler, genellikle şehirde yaşayan ve maddi durumu iyi olan kadınlar tarafından kullanılmıştır.

Fot. 14. 6 adet tepelik modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.1.7. Çenelik

Çenelik, ince ve uzun bir şerit kumaş üzerinde sallantıları olan penez, pul, boncuk, çiçek-bitki tohumları, çekirdekler, düğme, çeşitli kabuklar, çaput (bez parçaları) ve mercanlarla süslü baş takısıdır. Çenelik, çene altından geçerek uç kısımları alınlığın altına gelecek şekilde takılır. Ayrıca yine kumaş üzerine sıra sıra altın ya da gümüş (penezlerle) paralarla sırmalı biçimde dizilen ve tepeliğe düğme yardımıyla bağlanan şekli de mevcuttur.

Fot.15. 2 adet tepeliğe takılmış çenelik ve bir adet çenelik modeli

(Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.1.8. Ciya (Tüğ, Gelin Tuğu)

Ciya, İbecik köyünde yaşayan gelinler tarafından kullanılmış ve günümüzde de kullanılmakta olan bir baş takısıdır. Kartal, turna, ördek, kaz ve tavus kuşlarının tüylerinden, teleklerinden yapılan gelin başlığı mitolojik anlamlar taşımaktadır. Kartal, turna, kaz ve tavus kuşlarının tüyleri toplandıktan sonra kök boylarıyla canlı renklerde boyanır. Kökboyasıyla boyanan bu tüyler, ince uzun bir bez parçası üzerine üst üstü ve yan yana dikilir. Ciya' yı gelin, evden çıkarken, gelin yüzü (duvak) günü ve düğünün ertesi günü de fesinin etrafına sararak takmaktadır (Şenel 2010, s.239)

Fot. 16. Ciya gelin başı modeli (İbecik köyü)

(2002 İbecik köyü derleme çalışması Nurgül Mıhladı)

Fot.17. Ciya modeli (İbecik köyü)

4.2.1.2. Bedene Giyilenler

4.2.1.2.1. İçlik (İşlik, Köynek, Göynek, İç Göynek)

İçlik, bedenin üst kısmına ilk olarak giyilen bir nevi iç çamaşırı olarak kullanılır. Yumuşak pamuklu dokuma, ipek ya da alaca dokuma kumaşlarından yapılmaktadır. Üzerlerine yapılan oyalaların renkleri görülebilir diye içliklerin renkleri, beyaz ya da beyaza yakın (sarımtırak) olmaktadır. Etek boyu genellikle diz ya da kalça hizasındadır. Etek ucu düz ya da yırtmaçlıdır. Boyu diz hizasında olan göyneğin etek ucuna, kollu ise kol ucuna ve yakasına iğne, pul, boncuk ya da tığ oyası yapılmaktadır. Kollu, yarım kollu veya kolsuz olan bu iç entarinin yaka kısmı ise; yakalı, hakim yakalı ya da yakasız olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Yakadan göğüs altına kadar bir açıklık (yırtmaç) bulunmaktadır ve kenarları oyalanmıştır.

Fot.18. İçlik, İç göyneği modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot.19. İki adet İçlik, İç göyneği modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.2.2. Gelin İç Göyneği

Gelin iç göyneği, İnce pamuklu dokuma, ipek veya dokuma sırasında yapılmış desenli kumaştan (tülbent kumaşı) yapılır. Üzeri tel kırma tekniği (sarma) ile süslenmiştir. Gelin hamam giysisi olarak da bilinmektedir. Kısa kolludur ve kol kısmı beden kumaşıyla birlikte kesilip süslenir. Yaka kısmı yarım daire ya da yarım dikdörtgen görünümündedir. Sarımtırak renkli gelin göyneğinin üzerinde kadın motifi, baklava ve saksıda çiçek desenleri bulunmaktadır. Gelinlerin çeyizinde bulunması gerekenler arasında yer alır (Şenel, 2009). Yaka kısmı açılmadan hazırlanır ve kişi giyene kadar da açılmamaktadır. Sebebi; yakanın muntazam şeklide durmasıyla ve içliğin yeni giyildiğini göstermekle alakalıdır. Boyu diz hizasında olan göyneğin etek ucuna, kollu ise kol ucuna ve yakasına iğne, pul, boncuk ya da tığ oyası yapılabilmektedir.

Fot. 20. Gelin iç göyneğinin önden ve arkadan görünüşü (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.2.3. Bağırdak (Bartlak, Yakalık, Sıkma)

Bağırdak, pamuklu dokuma, ipek veya saten kumaşlardan yapılır. İstenildiği zamanlarda göyneğin üzerine giyilen, boyun ve göğüs altına bağlanan, kolları ve arka kısmı bulunmayan bağırdak bir tür sütyen veya önlük görevi görmektedir. Üç şekilde giyilmektedir; İlki yaka ve göğüs kenar uçlarında ikişer tane bağlamak için bezden yapılmış bağlar (ipler) vardır ve bu iplerle boyun ile göğüsün hemen arkasına gelecek şekilde düğüm atılır, ikincisi göğüs altında bulunan lastik sayesinde rahatça giyilmektedir ve üçüncüsünde ise göyneğin hemen üzerine yakası ile yakanın altında bulunan yırtmaç kenarları iğne, pul, boncuk ya da tiğ oyalı yakalıklar monte edilir.

2002 İbecik köyü derleme çalışması Nurgül Mıhladız (İbecik köyü)

Fot.21. Bağırdak modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.2.4. Yakalık

Yakalık, pamuklu veya alaca dokuma kumaş üzerine yapılan arka bedeni ve kolları bulunmayan bir giysidir. Bu üst giysisi, beyaz, krem ya da sarımtırak renkli olmaktadır. Yaka ve ön ortasındaki yırtmaç kenarları, çeşitli renklerdeki iplerle iğne veya tığ oyası kullanılarak işlenmiş ve pullarla da süslenmiştir. İçine giyecekleri giysilerin (iç göynek) ya da üçteğın yaka açıklığını kapatmak amacıyla kullanılmaktadır (Şenel, 2009).

Fot. 22. Yakalık modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 23. Yakalık modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.2.5. İç Don (Top Don)

İç don, şalvarın içine giyilir ve aynı zamanda iç çamaşır olarak da kullanılmıştır. Genellikle pamuklu dokuma, alaca dokuma ve küçük desenli basma kumaşlardan yapılır. Bel ve paça kısmı uçkurlanarak büzülür. İç donun ağında yarı yuvarlak ya da kare biçiminde bir kumaş parçası bulunmaktadır ve ağ kısmı yukarıdadır. Uzunluğu dizin hemen altındadır.

Fot. 24. İç don modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 25. İki adet iç don modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.2.6. Şalvar (Bol Don)

Şalvar, çok eski dönemlerden bu yana Anadolu'nun hemen her yöresinde kullanılan bir giyim eşyasıdır. Bugün de Anadolu'nun birçok yöresinde yaygın bir biçimde kullanılmaktadır (Şenel, 2009). Üçeteğin rengine uygun ya da üçeteğin kumaşından yapılır. "Çitari", "hataî", "sevai", "altıparmak", "atlas", "kutnu", "canfes", "ipek", "ipekli saten", "saten", "kadife" ve "basma" kumaşlarından yapılır. Kırmızı, bordo, yeşil, mavi, sarı, pembe, mor ve bu renklerin yakın tonlarında olan şalvarların üzeri genellikle desensizdir ya da kumaşın kendi deseni mevcuttur. İç donun üzerine ve üçeteğin altına giyilen şalvarın bel kısmı oldukça geniş olduğu için uçkurlanarak büzülür. Ağında yarı yuvarlak ya da kare biçiminde bir kumaş parçası bulunmaktadır ve ağ kısmı yukarıdadır. Uzunluğu ayak bileği hizasında olan bu giysinin paçaları aşağıya doğru daralmaktadır. Paçaları, geniş olduğu için lastik ya da bezden yapıp ip şekline getirilmiş bir bağ yardımıyla büzülmüştür. Ayrıca rahat büzülebilmesi için paçalara krem renkli kumaş eklenir. Şalvarın iç kısmı yine aynı kumaşla astarlanır. Astarlama işi hemen hemen bütün şalvarlarda yapılmaktadır.

Fot. 26. Üç adet şalvar modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.2.7. Üçetek

Üçetek, ipek ve klaptanla dokunmuş sert bir nevi kumaş olan "hatai", ipek ile karışık, pamuk ipliği ile dokunan, mor-beyaz ve sarı-kırmızı çubuklu desenli kumaş olan "çitari", hammaddesi floş olan suni ipek ve pamuk ipliğiyle dokunan "kutnu" üzeri parlak simli desenlerle bezenmiş "sevai", "altıparmak", "canfes", "ipekli saten", "saten" ve "kadife" kumaşlarından yapılır . Üçeteklerin renkleri; kırmızı, bordo, yeşil, mavi, sarı, pembe, mor ve bu renklerin yakın tonlarında olmaktadır. En eski kadın giysilerindendir. Göyneğin üzerine giyilen bu giysinin ön tarafı iki, arka tarafı ise tek parçalıdır. Yan dikişler belden aşağı yırtmaçlı, ön ortası boydan boya açıktır. Muntazam bir şekilde görünmesi için iç kısmı, üçeteğin görünümüne uygun basma kumaşlarla ya da bezlerle astarlanır. Genelde "U" , "V" yakalıdır ve ön beden göğse kadar açık olup belde düğmeyle iliklenir. Etek boyu ayakların görünebileceği uzunluktadır (İşbilen, 2005). Üçeteğin ön tarafındaki iki parça kaldırılıp, kıvrılarak belin arka alt kısmına (kuşağa) tutturulur ya da beldeki kemere sokularak kalçanın üzerinde güzel bir görünüm verilir. Kollar düz kesimli ve uzun olup ağız kısmı manşetli veya yırtmaçlıdır. Üçeteğin yaka, kol ucu ve bütün kenarları tiğ oyası, sim ya da siyah iplerle kordon tutturma tekniğiyle işlenmiştir. "Kordon tutturma, desen özelliğine ve uygulanacak yere göre kordonun ince iplikle elde tutturulmasıyla yapılan bir nakış çeşididir" (Şenel, 2009). Sutaşı, sarı ve gümüş renkli sim, pul boncuklarla sırma tekniği ile de çiçek, dal motifleri kullanılmıştır.

Fot.27. İki adet üçetek modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot.28. Dört adet üçetek modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.2.8. Yelek

Yelek, iç göynek ya da üçeteğin üzerine giyilir. Çitari, basma veya pamuklu dokuma kumaştan yapılır. Kolsuz, yakasız, hakim yakalı, "U" veya "V" yakalı, ön ortası boydan boya açık, arkaları genellikle düz renk kumaştan, önleri ve yakası süslemeli bir üst giysisidir. Yeleğin ön ve ön orta kısmı; kordon tutturma, sıra zincir işi, sarma ve rişliyo tekniği, tığ ve iğne oyası, çiçek-yaprak-dal motifleriyle ve sim ipliklerle süslenmiştir. Üzerine cepken giyileceği için sadece ön tarafı işlenmiştir. Fakat yelek, cepkenin altına her zaman giyilmemektedir.

Fot. 29. Altı adet yelek modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.2.9. Cepken (Kepe)

Cepken, genellikle kadife kumaştan yapılır ancak ipek kumaşlardan yapılanları da mevcuttur. İç kısmı basma ya da dokuma kumaşlarla astarlanmıştır. İşbilen'e göre giyenin yaşı, mesleği, statüsü vb. göre daha az ya da çok işlemelidir (İşbilen, 2005) İç göynek üzerine giyilir. Boyu bel hattının yukarısında kalan cepkenin etek uçları ve ön açıklık kenarları düz veya dilimlidir. Kolları uzun, bol ve kol uçları yırtmaçlı (dilimli) ya da düz olmaktadır. Yakasız olan bu giysinin ön ortası boydan boya açıktır. Cepken renkleri; kırmızı, bordo, yeşil, mavi, sarı, pembe, mor ve bu renklerin yakın tonlarında olmaktadır. Yaka, kol, etek uçları, ön açıklık kenarları, ön ve alt beden köşeleri ve omuzlarda siyah kaytan ipe ya da sarı ve gümüş sim sırmayla kordone süslemesi veya kordon tutturma tekniği uygulanmıştır. Kullanılan motifler ise; su ve bitkisel (çiçek, yaprak, dal, ağaç) formlardır. Cumhuriyet döneminden itibaren bazı bölgelerdeki cepkenlerin boyu daha uzun, etek kısmı geniş, göğüs kısmı dar, yakalı ve hakim yakalı olduğu görülmektedir.

Fot. 30. Cepkenin önden görünüşü (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 31. Cepkenin arkadan görünüşü (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 32. Sekiz adet farklı renklerde cepken modellerii (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.2.10. Dolama Kuşak (Çevre Kuşak, Uçkur)

Dolama kuşak, pamuklu veya alaca dokuma kumaşlarından yapılmaktadır. İç don, şalvar veya üçeteğin üzerine bağlanan bir tür kuşaktır. Asıl amacı şalvar veya iç donun belde durmasını sağlamaktır. Uç kısımlarında çiçek, yaprak, dal, baklava dilimi motiflerle nakışlanan ya da altın, gümüş tel kırma tekniği ile süslenen bu kuşakların ortalama eni 12-20 cm.ve boyu 170-200 cm. uzunluğundadır. Bele dolanan (sarılan) kuşağın nakış kısımları görülecek şekilde ön yandan sarkıtılır. Böylelikle genç kızlar ve kadınlar, hünerli ellerinin süslemelerini göz önüne çıkarmış olur. Dolama kuşağın bir amacı da iş yapan kadınlara havlu görevi görmesidir. Süslemede kullanılan ipliklerin renkleri göz alıcı şekilde çok canlı ancak süslemelerin ön planda olması için kumaşların renkleri ise beyaz ya da sarımtıraktır.

Fot. 33. Dört adet dolama kuşak, uçkur modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.2.11. Şal Kuşak (Acem Şalı Kuşağı, Kuşak)

Şal kuşak, iç don, şalvar ve üçeteğin üzerine bağlanan kırmızı, mavi, yeşil, sarı, pembe, kahverengi, açık mavi ve bordo renklerde geometrik desenlerle dokunmuş kare biçimli kuşaktır (Şenel, 2009). İpekten dokunan farklı renklerde kumaşlarda mevcuttur. Üçgen biçiminde ikiye katlanır ve kalçayı tamamen örtecek şekilde kullanılır. Üzerine dokuma kolon kuşak sarılır. Dekoratif bir görünüm sergilemek için arka orta ucunda çeşitli renklerdeki yün ipliklerden yapılmış ve üzeri boncuklarla süslü püsküller sallanmaktadır ya da kenarlarında kumaşın kendi ipliklerinden sarkıtılmış püsküller bulunmaktadır.

Fot. 34. Üç adet geometrik desenlerle dokunmuş kuşak modeli

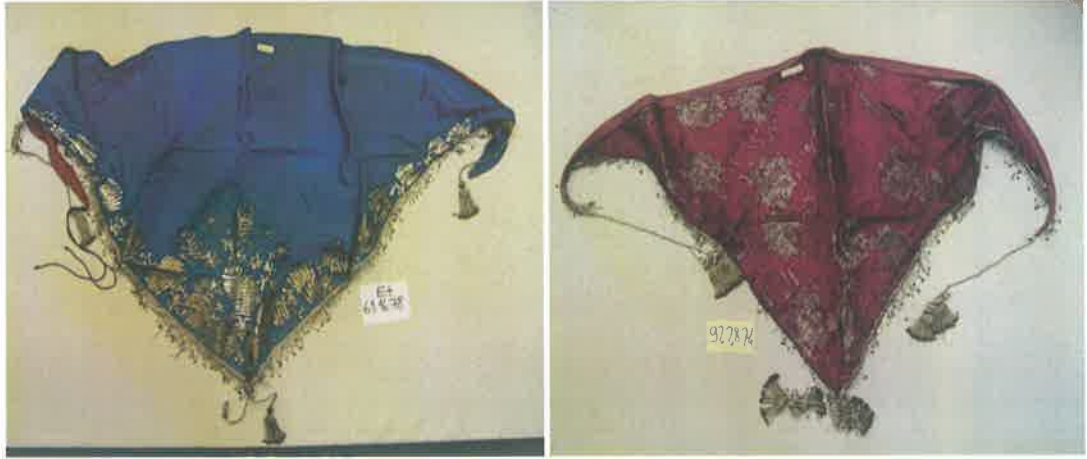

Fot.35. İki adet ipekten dokunmuş kuşak modeli

(Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.2.12. Arkalaç (Arkalık)

Arkalık, 1 metrekare büyüklüğünde siyah yün dokumadır. Üzeri beyaz çizgili ve serpme benekli dokumadan desenlidir. İpek kumaştan yapılanları da mevcuttur. İki kenarı uzun saçaklıdır. Bele üçgen katlanarak sarılır (İşbilen, 2005). Üçgen olarak da dokunan arkalacın üzerinde çeşitli renklerde çizgiler bulunmaktadır. Kalçayı tamamen örtecek şekilde ve kolon kuşak yardımıyla ya da varsa kendi kenar bağlarıyla bağlanır.

Fot. 36. İki adet ipekten dokunmuş arkalaç modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 37. Yün dokuma arkalaç giymiş kadın modeli

4.2.1.2.13. Kolon Kuşak

Kolon kuşak, yün dokumadan yapılır. Çarpana dokuma olup, çok çeşitli desenlerdedir. Kolon kuşak, 3-4 m. uzunluğunda iki parmak genişliğindedir. İki ucu yünden yapılmış uzun püsküller ve boncuklarla süslüdür (İşbilen, 2005). Önecek, şal kuşak ve arkalaç kolan kuşak yardımıyla bele bağlanır.

Fot. 38. Uçları püsküllü kolon kuşak modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 39 . İki adet kolon kuşak (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.2.14. Önecek (Önlük, Peştemal)

Önecek, dikdörtgen şeklinde olup ipek ya da pamuklu, enine çizgili dokuma kumaşlardan yapılır. İpekten yapılanların arka kısmı, kumaş hareket esnasında yıpranmasın diye pamuklu dokuma kumaşlardan yapılmaktadır. Kumaş ikiye katlanarak eni boy olarak kullanılır. İkiye katlanan kumaşın üstte kalan kısmı alttakine göre daha kısadır. Büzülerek kolan kuşak yardımıyla bele bağlanan öneceğin her iki katının uç kısımlarından çeşitli renklerdeki yün ipliklerle, boncuklarla ve pullarla süslenmiş püsküller sarkıtılmıştır. Etek boyu diz kapağından yaklaşık 10 cm. aşağıdadır. Bazıları ise siyah renkli yün dokumalardan yapılır. Dikdörtgen biçiminde kullanılan bu dokumanın üst kısımlarında baklava dilimi veya bitki formlarıyla süslenmiş çeşitli iplik ve boncuklardan yapılmış motifler bulunmaktadır. Öneceğin üzerinde ve uç kısımlarında yün iplerle, boncuk ve pullarla süslenmiş püsküller sarkıtılmaktadır. Üçetek ve arkalaç üzerine sarılan önecek, kolan kuşak ile belin arkasında düğümlenir ve püskülleri kalçadan aşağıya doğru sarkıtılır. İş esnasında; üçetek, içlik veya şalvarın kirlenmemesini sağlamaktadır.

Fot. 40. Önecek giymiş kadın modeli

Fot. 41. Önecek (Burdur Müzesi envanteri)

Önecekler, koyu renkli yün ipten yapılmış uçları püsküllerle ve boncuklarla süslü uçkur sayesinde büzülerek bele bağlanır.

Fot. 42. Siyah renkli uçkur (Burdur Müzesi envanteri)

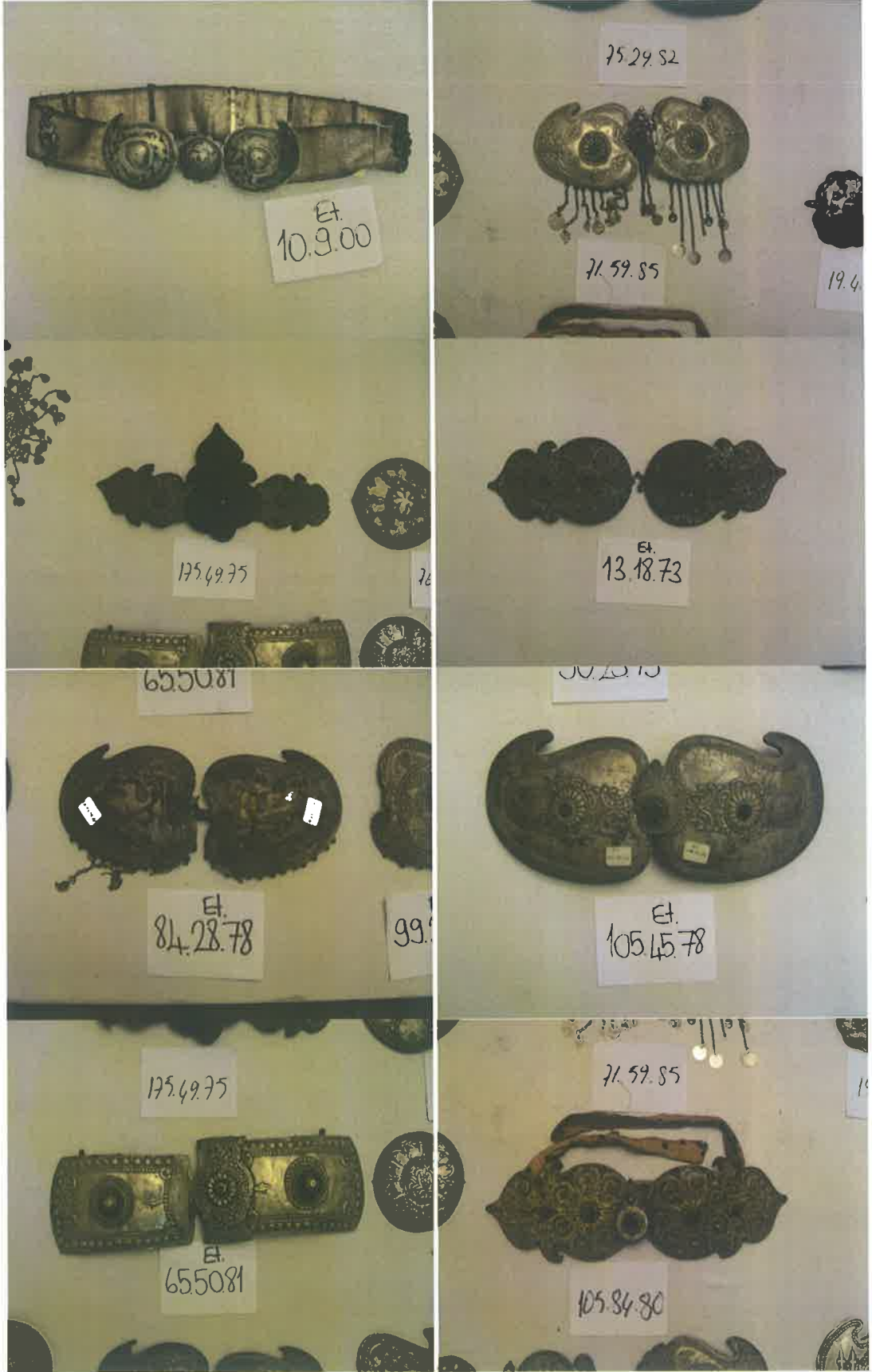
Fot. 43. Sarımtırak renkli uçkur (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.2.15. Madeni Kemerler ve Madeni Kemer Tokaları

Madeni kemerler, altından, gümüşten ya da bronzdan yapılır. Bele bir kere dolandıktan sonra bağlanır veya tokalanır (Şenel, 2009). Kemerlerin üzerinde kırmızı, mavi ve yeşil ağırlıkta olmak üzere çeşitli renklerde boncuklar kullanılmıştır. Kemer tokaları genellikle çiçek, yaprak ve su motifleriyle şekillendirilmiştir. Burdur Müzesi'nde bulunan "Mühr-i Süleyman" motifli kemer tokaları üzerinde "ajur", "kakma" ve "kabartma" teknikleri kullanılmıştır. Diğer motiflerde de tokenın arka kısmından dövme tekniğiyle kabartma işi yapılmıştır (Şenel, 2010,s.239). Genellikle kemer tokalarının alt kısmında, zincirler üzerinde pul, boncuk ve ay yıldız süslemesiyle yapılan sallantılar bulunmaktadır. Bazı kemerler deriden yapılmış ve uçlarına kemer tokası geçirilmiş bazıları da çeşitli madenlerden parça şeklinde yapılmış ve birbirine eklenmiştir. Ayrıca madeni tokalı kemer, kolon kuşak ya da kostümün rengine uygun kumaş kuşakların ortasına takılarak da üç eteğin üzerine bağlanabilir. Bu kemerler, genellikle şehirde yaşayan ve maddi durumu iyi olan kadınlar tarafından kullanılmıştır.

Fot. 44. Madeni kemer modelleri (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 45. 8 adet madeni kemer tokaları (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.3. Aksesuar

4.2.1.3.1. Madeni Kolye

Gümüş ya da altından yapılır. Renkli boncuklarla süslenir.

Fot. 46. İki adet madeni kolye ucu modeli (Burdur Müzesi envanteri)

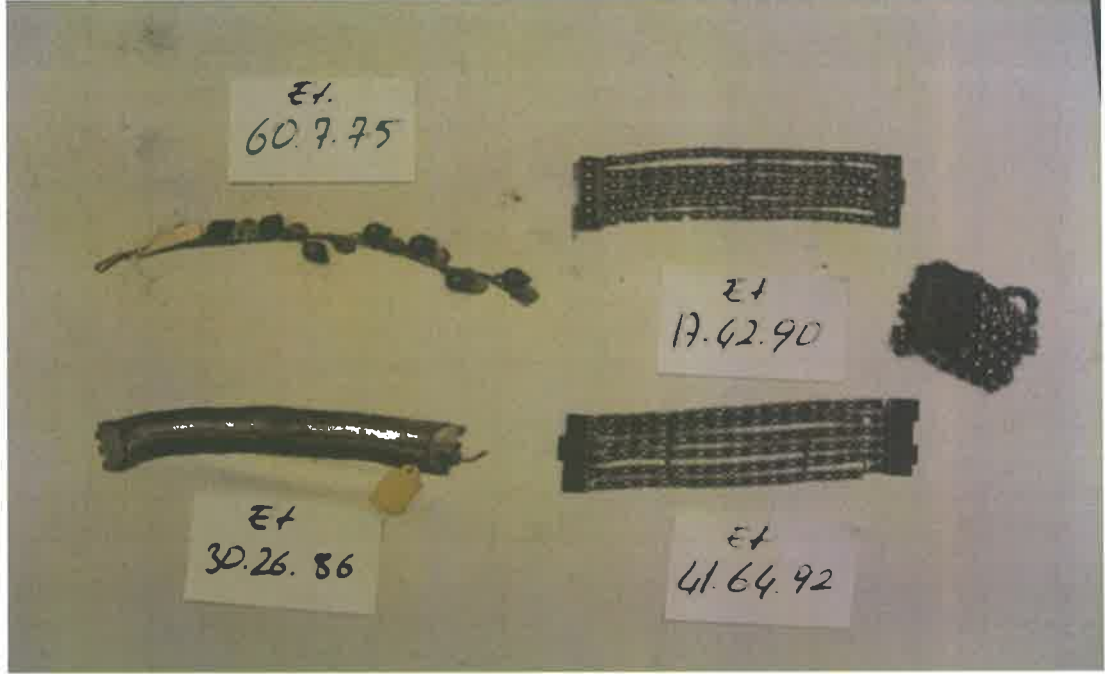

Fot.47. Madeni kolye modeli
(Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 48. Fil (fosil) dişinden yapılmış kolye
(Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.3.2. Bilezik

Gümüş ya da altından yapılır. Halka ya da düz şekildedir. Renkli boncuklarla süslenir.

Fot.49. Beş adet bilezik modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot.50. Üç adet halka bilezik modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.4. Ayağa giyilenler

4.2.1.4.1. Yün Çorap

Yün çorap, kirmanla eğrilen yün iplikten, 5 şiş tekniğiyle örülen ve diz altına kadar uzanan renkli iplerle işlenen motiflerle süslüdür. Krem renkli olan yün çoraplar çarık ya da yemeniyle ayağa giyilmektedir. Çarık ya da yemeniyi giydikten sonra ayağın görünen üst kısmında, renkli ipliklerle işlenmiş motifler yer almaktadır.

Fot. 51. Yün çorap modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 52. Yün çorap modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.1.4.2. arık

arık, Akdeniz bölgesinde ve ege bölgesinin bazı kesimlerinde kullanılan, manda ya da öküz derisinden şaplanarak yapılan bir tür ayakkabıdır. En kıymetlisi ise manda gönünün sırt kısmından yapılır. Ayağa giyilen arıklar, tek parça göndenayak tabanını, enlerine kadar parmak üstlerini, ayak etrafı ile topuğu kapatırlar ve sıırım bağlanarak ayağa geçirilirler. Kesinlikle yalınayak giyilmezler. Kalın yün çorapla ya da baldıra bir bez (dolak) sarılarak giyilir. Ayak bileğine düz sarılıp düğüm atılır veya baldırdan dize kadar çapraz bir şekilde de bağlanabilir. Bağları kıl ipten ya da deriden olmaktadır.

Fot. 53. Atölyesinde arık yapan usta

Fot. 54. İki adet çarık modeli

4.2.1.4.3. Yemeni

Yemeni, deriden veya suni deriden yapılmıştır. Parmaklarını tamamen örtecek şekilde olup, yuvarlak burunlu ve topuksuz olan bu ayakkabılar oldukça hafiftir. Kırmızı, bordo, kahverengi ve siyah renkli olan bu yemeniler çarığa kıyasla daha rahattır.

Fot. 55. Kırmızı yemeni modeli

Fot. 56. Kırmızı yemeni giymiş kadın modeli

4.2.1.4.4. Kundura

Kundura, siyah renkli deriden yapılmıştır. Siyah deri kısımdan sonra ise yünlü kumaş üzerine sarı simle ve kordon tutturma tekniğiyle motifler işlenmiş ayrıca ayağa rahat giyilebilmesi için iki yanına lastik eklenmiştir. Üst kısımdaki derinin kenarları açık renkli bir iple nakışlanmıştır. Alçak topukludur. Tabanı köseleden olan bu ayakkabının burun kısmı sivridir ve burun ucu yere temas etmemektedir. Kılıfı (yuvalı kundura) siyah deriden ve tabanı köseleden yapılmıştır (Şenel, 2009). Yuvalı kundura, kötü yol şartlarından dolayı içine giyilen kunduranın ya da mestin yıpranmaması için kullanılır. Kundura kılıfı olmadan da kullanılabilir.

Fot. 57. Çoraplı, siyah deriden yapılmış terlikli kundura (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 58. Mestli, siyah deriden yapılmış terlikli kundura (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.2. Erkek Kostümü

Fotoğraf 1. Erkek kostümü

4.2.2.1. Başa Giyilenler

4.2.2.1.1. Fes

Fes, keçeden veya çuhadan yapılmıştır. Genellikle bordo, koyu kırmızı ya da kırmızı renklidir. Fes, huni şeklinde olup kalıpsızdır ve istenilen şekle getirilebilir. Başa takılan fes oldukça hafiftir. Bazı feslerin tepesinde fes ibiği ve ibiğin ucunda ise siyah renkli bir püskül bulunmaktadır.

Fot. 2. İki adet keçeden yapılmış fes modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 3. Keçe fes takmış erkek modeli

4.2.2.1.2. Poşu (Poçu, Poşu, Poşi)

Poşu, ipek ya da ince pamuklu dokuma kumaştan yapılır. Oyalı yazma da kullanılmaktadır. Kare olarak dokunan poşunun kenar kısımlarından sarkan püskülleri vardır. Bu püsküller, dokunan kumaşın kendi ipliklerinden meydana gelmektedir. Poşu, önce ikiye katlanarak üçgen şeklini alır daha sonra ince uzun bir baş bağı haline getirilir. Fesin etrafına sarılır. Başın sağ yan tarafından bağlanarak uç kısımları omuza doğru sarkıtılır. Genellikle siyah renk tercih edilse de turuncu, bordo, mavi, mor, yeşil vb. renkler veya içerisinde çeşitli renklerin bulunduğu desenli kumaşlar da kullanılmaktadır.

Fot. 4. Pamuklu dokuma kumaştan poşu modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 5. Poşu takmış erkek modeli

4.2.2.2. Bedene Giyilenler

4.2.2.2.1. Göynek (İç Göynek, Köynek)

Göynek, pamuk, ipek, bürümcük ya da alaca dokuma kumaşlardan yapılır. Düz veya çizgili desenlidir. Rengi beyaz, krem ya da sarımtırak olan göyneğin kolları uzundur. İç giyilen göynek, bir nevi iç çamaşır vazifesi görmektedir. Hakim yakalı ve yakasız olanları mevcuttur. Ön ortası, boydan boya ya da göğüs hizasına kadar açık olup düğmelerle iliklenmiştir. Yakasız olanların ön ortasındaki yırtmaç boyu göğüsün alt kısmına kadardır.

Fot. 6. Pamuklu dokuma kumaştan göynek modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot.7. Göynek giymiş erkek modeli

4.2.2.2.2. *Mintan*

Mintan, çizgili pamuklu dokuma, alaca dokuma, çitari, ya da ipekli çitari kumaştan yapılır. İç göyneğin üzerine giyilir. Ensiz hakim yakalı, önü kapalı, yaka açıklığı yırtmaçlı ve düğmeli, uzun kollu ve kol uçları manşetlidir (Şenel, 2009). Rengi mavi, mor, yeşil ve kırmızının tonlarında olup boyuna çizgili desenlidir.

Fot. 8. Mintan modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.2.2.3. Damat Göyneği

Damat göyneği, ipek ya da alaca kumaştan yapılır. Damatlar tarafından giyilmektedir. Krem renkli, uzun kollu ve yaka ortası açılmamıştır. Kol, yaka yırtmacı ve etek kenarı tiğ veya iğne oyalarıyla süslenmiştir. Damatların eyizinde bulunması gerekenler arasında yer alır (şenel, 2009). Yaka kısmı açılmadan hazırlanır ve kişi giyene kadar da açılmamaktadır. Sebebi; yakanın muntazam şeklide durmasıyla ve iliğin yeni giyildiğini göstermekle ilgilidir.

Fot.9. Alaca dokuma kumaşından damat göyneği modeli

(Burdur Müzesi envanteri)

4.2.2.2.4. Çağşır (Çahşır, Çakşır, Menevrek, Şalvar)

Çağşır, iç don üzerine giyilir. Siyah kıl dokumalardan (kara keçi kılından) ya da kara koyun yününden dokunmuş kumaşlardan yapılır (Şenel, 2009). Günümüzde ise kıl dokumalardan ve kara koyun yününden dokunmuş çağşırın, ağır olması ve çok sıcak tutmasından dolayı siyah kaşe, kahverengi ya da kara çuha kumaşlar tercih edilmektedir. Belde uçkurlarla toplanır. Bel kısmı geniş, paçaları dar, paça boyu ayak bileğinin hemen üzerinde olan çağşırın ağ kısmına iki parçalı kumaş geçirilmiştir.

Fot.10. İki adet menevrek, çağşır modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.2.2.5. Damat Çağşırı

Damat çağşırı, damatların düğün esnasında kullandığı bir giysidir. Damat göyneği ile birlikte giyilen çağşır, krem renkli olup alaca veya pamuklu dokuma kumaşlardan yapılır. Paçası, ayak bileği ya da baldır ortası hizasındadır. Belde uçkurla toplanır. Çağşırın ön kısmı boydan boya renkli ipliklerden işlenmiş motiflerle süslüdür.

Fot.11. Damat çağşırını modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.2.2.6. İç Yeleği

İç yeleği, kadife veya çuha kumaşlarından yapılır. Yeleğin arka ve yan kısımları pamuklu veya çitari kumaşlardan yapılmıştır. Ön ortası boydan boya açık ya da çapraz kapamalıdır. Camadan olarak da bilinen bu giysi; kolsuz, "U" ya da "V" yakalı, kapamalı olanların önü düğmeli, çapraz kol-yaka-etek ucu kenarları ve yakadan itibaren ön iki kısmı siyah kaytan işlemelidir. İç kısmı astarlanan bu üst giysisinin ön yan kısımları, su (damla) ve bitki formlu motiflerle kordon tutturma tekniğiyle süslenmiştir. İç yeleğinin boyu, göğüs hizasının 3-4 parmak altındadır. Yelek, göynek ve mintanın üzerine giyilir.

Fot.12. Altı adet yelek modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.2.2.7. Kepe (Cepken)

Kepe, kadife veya çuha kumaşından yapılan kolları-yakası kara ipek ya da pamuk kaytanla işlenmiştir. Siyah, mavi ve mor renklerinde kadife kumaştan yapılmış üzeri mavi, siyah kaytan veya sarı sırma işli cepkenler de bulunmaktadır. Alt kol dikişi, bilekte oval bir yırtmaçla biter. Hareket rahatlığı amacıyla giysi vücuda oturtulmamıştır (İşbilen, 2005). Hakim yakalı veya yakasız, ön ortası boydan boya açık, uzun kollu ve boyunun uzunluğu bel hizasının 20 cm. yukarısında, göğüs hizasının 3-4 parmak altındadır. Bazı cepkenler ise bel hizasının hemen üzerinde kalmaktadır. Yakadan itibaren ön açıklık kenarları, etek kenarları ve kol ağzları kordon tutturma tekniğiyle işlenmiş ya da şeritler dikilmiştir. Bu şeritler, ön iki yan ortadan başlayıp omuzlar üzerinden arka etek ucuna kadar da kullanılmış ve arka kısımda koltuk altlarıyla birleştirilmiştir. Arada kalan kısımlar, yaka, kol ağzı, kol, ön ve etek kenarları siyah kaytanla kordon tutturma tekniğiyle işlenmiştir (Şenel, 2009). Göynek, mintan ve istenirse iç yeleşin de üzerine giyilir. Genellikle gök mavisi (açık kirlili mavi) renginde kullanılan kepenin üzerine su (damla) ve bitki formlu motifler işlenir.

Fot.13. Su ve bitki motifli cepken [kepe] modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot.14. Altı adet cepken ve bir adet kol modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot.15. Cepken giymiş erkek modeli

4.2.2.2.8. Şal Kuşak (Acem Şalı Kuşağı, Kuşak)

Şal kuşak, iç don, şalvar ve üçeteğin üzerine bağlanan kırmızı, mavi, yeşil, sarı, turuncu, kahverengi, açık mavi ve bordo renklerde geometrik desenlerle dokunmuş kare biçimli kuşaktır (Şenel, 2009). Beli soğuktan korumak ve bele dekoratif bir görüntü kazandırmak için kullanılır. Kuşak, önce ikiye katlanarak üçgen şeklini alır daha sonra kalça hizasından koltuk altına kadar beli tamamen saracak bir biçime getirilir. Bele sıkı bir şekilde dolandıktan sonra kolan kuşak yardımıyla bağlanır.

Fot. 16. Üç adet geometrik desenlerle dokunmuş kuşak modeli

Fot. 17. Dört adet pamuklu-çizgili-püsküllü kuşak modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.2.2.9. Kolon Kuşak

Kolon kuşak, yün dokumadan yapılır. Çarpana dokuma olup, çok çeşitli desenlerdedir. Kolon kuşak, 3-4 m. uzunluğunda iki parmak genişliğindedir. Şal kuşak üstüne sarılarak bağlanır. İki ucu yünden yapılmış uzun püsküller bulunmaktadır. Sağ yanda dekoratif bir şekilde sarkıtılarak bağlanır. Günlük hayatta çeşitli işlerde kullanılmak üzere çözülüp (çalı-çırpı taşırken demeti bağlamada vb.) kullanılır (İşbilen, 2005).

Fot. 18. Kalın dokunmuş, desenli kolon kuşak modeli (Burdur Müzesi envanteri)

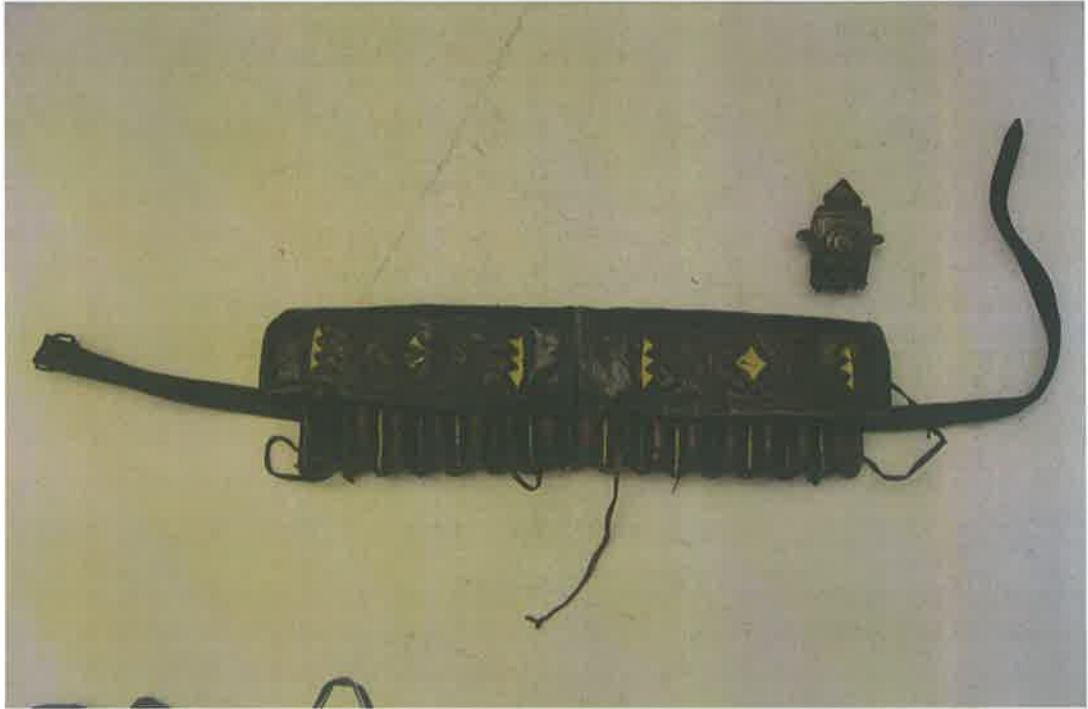
Fot.19. İki adet ince dokunmuş, desenli kolon kuşak modeli

(Burdur Müzesi envanteri)

4.2.2.3. Aksesuar

Aksesuar, bel kısmına deriden yapılmış palaska, tabanca, tüfek, kama, kılıç, tabaka ve köstekli saatten oluşmaktadır.

4.2.2.3.1. Palaska

Fot. 20. Deriden yapılmış palaska modeli (Burdur Müzesi envanteri)

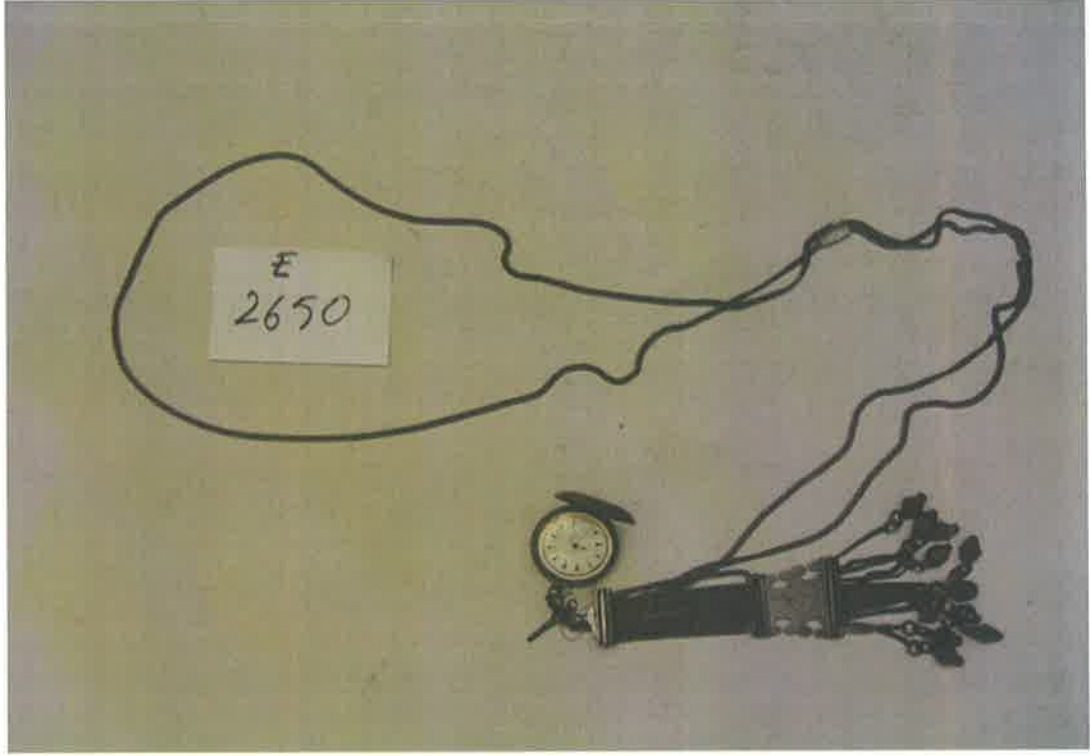
Fot. 21. İki adet deri palaska modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.2.3.2. Tabanca, Tüfek, Bıçak ve Kılıç

Fot. 22. Tabanca, tüfek, bıçak ve kılıç modelleri (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.2.3.3. Köstekli Saat

Fot. 23. Köstekli saat modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 24. Kırmızı boncuklu köstekli saat modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.2.4. Ayağa Giyilenler

4.2.2.4.1. Yün Çorap

Yün çorap, kirmanla eğrilen yün iplikten, 5 şiş tekniğiyle örülen ve diz altına kadar uzanır. Krem renkli olan yün çoraplar çarık ya da yemeniyle ayağa giyilmektedir. Çoraplar düz ya da tek renkle yapılmış ince görümlü nakışlar yapılarak kullanılır. Damat çeyizindeki çoraplar ise, bol nakışlı (işlemeli) olur.

Fot. 25. Yün çorap modeli (Burdur Müzesi envanteri)

Fot. 26. Yün çorap modeli (Burdur Müzesi envanteri)

4.2.2.4.2. Çarık

Çarık, Akdeniz bölgesinde ve ege bölgesinin bazı kesimlerinde kullanılan, manda ya da öküz derisinden şaplanarak yapılan bir tür ayakkabıdır. En kıymetlisi ise manda gönünün sırt kısmından yapılır. Ayağa giyilen çarıklar, tek parça göndenayak tabanını, enlerine kadar parmak üstlerini, ayak etrafı ile topuğu kapatırlar ve sıırım bağlanarak ayağa geçirilirler. Kesinlikle yalınayak giyilmezler. Kalın yün çorapla ya da baldıra bir bez (dolak) sarılarak giyilir. Ayak bileğine düz sarılıp düğüm atılır veya baldırdan dize kadar çapraz bir şekilde de bağlanabilir. Bağları kıl ipten ya da deriden olmaktadır.

Fot. 27. Atölyesinde çarık yapan usta

Fot. 28. İki adet çarık modeli

4.2.2.4.3. Yemeni

Yemeni, deriden veya suni deriden yapılmıştır. Parmaklarını tamamen örtecek şekilde olup, yuvarlak burunlu ve topuksuz olan bu ayakkabılar oldukça hafiftir. Kırmızı, bordo, kahverengi ve siyah renkli olan bu yemeniler çarığa kıyasla daha rahattır.

Fot. 29. Siyah yemeni modeli

Fot. 30. Siyah yemeni giymiş erkek modeli

BÖLÜM V

Sonuç ve Öneriler

5.1. Sonuç

“Burdur Yöresi Halk Oyunlarının İncelenmesi” başlıklı çalışmamız bize göstermiştir ki bu konuda akademik çalışmalar için Teke Yöresi bakir bir alandır. Bu ve benzeri konular tarihsel, ekonomik, sosyal ve siyasal değişmelere göre halk oyunlarındaki değişimin yönü ve biçimi kayıt altına alınmalıdır.

Burdur da halkoyunları denilince akla gelen oyunlar bellidir. Bu oyunlar verilerin, yaşanmışlıkların doğanın ve insanın gösterisidir. Alyazma Zeybeği, Serenler Zeybeği, Avşar Zeybeği, Gabardıç, Kadın Zeybeği, Top Şeker, Sürütmeli Kadın Oyunu, Çek Deveci, Kırık Oyun ve Teke Zortlatması çeşitleridir. Burdur halk oyunları ile ilgili Hamit Çine’den, Muzaffer Sarısözen’e Bedii Yönetken’den Taner Ezgü’ ye araştırmacıların farklı düşüktükleri ve aynı düşündükleri kavramlar ve anlamlar peşpeşe kronolojik sırayla irdelenerek halk oyunları alan çalışmaları yapacak kimselere bütünlüklü bir çalışma sunulmuştur. 1942 yılında Isparta, Burdur, Antalya ve Muğla’da 426 tane halk ezgisi derlenmiştir. Bugün üzerinden 72 yıl geçmiş olan bu derlemelerin değerlendirmelerini, akademik bir bakış açısıyla irdelemek gerekmektedir. Bu sayede değişik değerlerin birbirini etkilemesiyle özgün danslar, halk oyunları ve değerler ortaya çıkabilir.

Bu amaçla yürüttüğümüz çalışmamızda, halk oyunlarında kullanılan kıyafet zenginliği yörenin de zenginliğini ortaya koymaktadır. Kadın kıyafeti; “fes”, “oyalı yazma”, “çevre”, “alınlık”, “çenelik”, “tepelik”, “madeni alınlık”, “ciya (ibecik gelin başı)”, “gönyek”, “üçetek”, “cepken”, “yelek”, “bağırdak”, “yakalık”, “şalvar”, iç don”, “arkalaç”, “önecek”, “şal kuşak”, “kolon kuşak”, “dolama kuşak”, “madeni kemer ve tokaları”, “madeni kolye” ve “bilezik”, “yün çorap”, “çarık”, “yemeni” ve “kundura” dan oluşmaktadır.

Erkek kıyafeti ise; “fes”, “poşu”, “gönyek”, “mintan”, “damat göyneği”, “cepken (kepe)”, “yelek”, “şal kuşak”, “kolon kuşak”, “çağşır”, “damat çağşır”, “yün çorap”, “yemeni”, “çarık” ve aksesuarlarından oluşmaktadır.

Bugün kadın ve erkek halk oyunları kıyafetlerinin bir arada satış ve pazarlamasının yapılması, oyunların yaşatılması kadar oyunlarda giyilen kıyafetlerinde yaşamasını sağlar.

5.2. Öneriler

- Devletin ve özel kuruluşların destekleriyle halk oyunları kıyafetleri, müzik araçları fonlarla desteklenmelidir. Burdur halk oyunları kıyafetlerinin kaybolmaması için el sanatları özendirici atölyelerde çoğaltılmalıdır. Müzik aletleri atölye çalışmalarıyla desteklenerek üretilmelidir. Yöresel ezgilerin unutulmasını önlemek için kurslar açılmalı, cd, video vb. kayıt altına alma yoluna gidilmelidir.
- Burdur ilinde "halk oyunları" ilköğretim okullarından, yüksek öğretime kadar her düzeyde seçmeli dersler olarak programların ilk saatlerine konularak öğretilmelidir.
- Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü gençlik merkezlerinde halk oyunları kurslarıyla her yaştaki gence bu birikimi aktarmalıdır.
- Halk Eğitim Merkezleri halk oyunları antrenörlük kursları açmalıdır. Bu kurslarla birikimli usta öğretmenler düzenli çalışmalar içerisine alınmalıdır.
- Belediyeler bayramlarda ve kutlamalarda halk oyunları sergilemelidir.
- Valilik, Belediye, Üniversite ve sivil toplum örgütleri her Burdurlunun bir Burdur halk oyunu öğrenmesi ve oynaması konusunda teşvik edici olmalıdır.
- Üniversitelerin ilgili bölümlerinde öncelikle halkbilimi araştırmacısı yetiştirilmeli ve bunlardan oluşan genç, dinamik kadrolara toplumsal yapı içinde görevler verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akış, S. (2009). *Türk Halk Oyunlarında Tür Sorunu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akyıldız, N. (2000). *Türk Halk Oyunları*. (1. basım). İstanbul: Yapa Yayınları.
- Altınkaş Birsoy, C. (2007). Sanat ve Oyun. Üniversite ve Toplum. *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*. Cilt 7, Sayı 2, İzmir.
- Artun, E. (2008). *Türk Halkbilimi*. (4. Basım). İstanbul: Karahan Kitabevi,
- Bayraktar, F. ve Erdem, R. (1928). *Burdur*. Burdur: Yayınlanmamış Ders Notları.
- Burdur Valiliği. (1955). *Burdur*. (1. Basım). Burdur: Burdur Valiliği Yayınları.
- Burdur Valiliği. (1967). *Burdur İl Yıllığı*. (1. Basım). Burdur: Burdur Valiliği Yayınları.
- Çakır A. (1987). Türk Halk Oyunlarında Hayvan Motifleri Üzerine Bir Atlas Denemesi. III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, III. Dil, Halk Müziği, Oyun, Tiyatro, Eğlence. Ankara: Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.
- Çapan Şevki, M. (2002). Selim Sırrı Tarcan'ın Zeybek Oyunu Derleme Çalışmaları. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*. Sayı 8, Muğla.
- Çeçen, A. (2010). *İnsan Hakları*. (3. Basım). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Çine, H. (2003). *Burdur'dan Damlalar*. (2.Basım). Burdur: Arzu Ofset.
- Çine, H. (2005). *Burdur Teke Müziği ve Oyunları*. 1. Burdur Sempozyumunda sunuldu. Burdur.

- Çine, H. (2010). *Burdur Halk Kültüründen Örnekler. Geçmişten Geleceğe Burdur Halk Kültürü ve Turizm Sempozyumu (2. Burdur Sempozyumu)*' da sunuldu. Burdur.
- Durmaz, A. (2011). *Atatürk Dönemi Burdur Milletvekilleri ve Faaliyetleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eğilmez, M.(2006). *Gelenekten Geleceğe Halk Oyunları*. (1. Basım), Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Ezgü, T. (1997). *Burdur Folkloru*. Ankara: (1. Basım). Başbakanlık, GSGM Yayınları.
- Ertural S. ve Güzeloğulları Ertural, N. (2006). *Ortak Kültürel Değerlerin Oluşumunda ve Yaşatılmasında Türk Halk Oyunlarının İşlevleri*. Ege Üniversitesi 1. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayında sunuldu. İzmir.
- Hüizinga, J. (1956). *Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme*. (1. Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İşbilen, A. (2005). *Giysi Dili ve Burdur Yöresel Giysileri*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi 1. Burdur Sempozyumunda sunuldu. Burdur.
- Karacan Doğan, P. (2011). *Halk Oyunlarının Sosyal Bütünleşmeye Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kırçık Kazan, Ş. (2001). *Burdur Yöresinde Oynanan Halk Oyunları ve Yöresel Halk Oyunları Kıyafetleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007). *Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı yayını.

- Özbilgin, Ö. (1995). *Halk Oyunlarında Tür ve Biçim Sorunu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, O. M. (2003). *Zeybek Kültürü ve Müziği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk Okan, M. (2006). *Zeybek Kültürü ve Müziği*. (1. Basım). İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Sümbül, M. (1997). Halk Oyunlarının İşlevleri. *Folklor ve Edebiyat Etnoloji Halkbilim Antropoloji Dergisi*. Sayı 11, Adana.
- Şenel, A. (2009). *Burdur Geleneksel Giysileri ve Giysi Dili*. (1. Basım). Burdur: Burdur İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü yayını.
- Şenel, A. (2010). *Burdur Kadın Baş Giysilerinde Mitolojik İzler*. Geçmişten Geleceğe Burdur Halk Kültürü ve Turizm Sempozyumu (2. Burdur Sempozyumu)' da sunuldu. Burdur.
- Yalgın, Rıza A. (1940). *Cenupta Türkmen Çalgıları*. (1. Basım). Adana: Seyhan Basımevi.
- Yanık, E. (2010). *Dans ve İletişim*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, Z. (2013). *Yörüklerde Boğaz Çalmanın Anlamı ve Tekniklerinin Analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yönetken, Bedii H. (1966). *Derleme Notları*. İstanbul: 1. Orkestra Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Nurgül Mıhladı

Doğum Yeri ve Tarihi : İzmir – 14.08.1980

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Türk Halk Oyunları Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı'na devam ediyor.

Yabancı Diller : İngilizce

Faaliyetleri : Serenler Kültür Sanat Merkezi' in Halk Oyunları gösteri Topluluğu

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörlük Halk Oyunları yarışma Takımı ve Halk Oyunları gösteri Topluluğu

İş Deneyimi: Serenler Kültür Sanat Merkezi' de on üç yıllık iş deneyimi bulunmaktadır.

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörlük Güzel Sanatlar Bölümü' nde halk oyunları uzmanı olarak dört yıldır görev yapmaktadır.

Çalıştığı Kurumlar : Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörlük Güzel Sanatlar Bölümü Uzmanı.